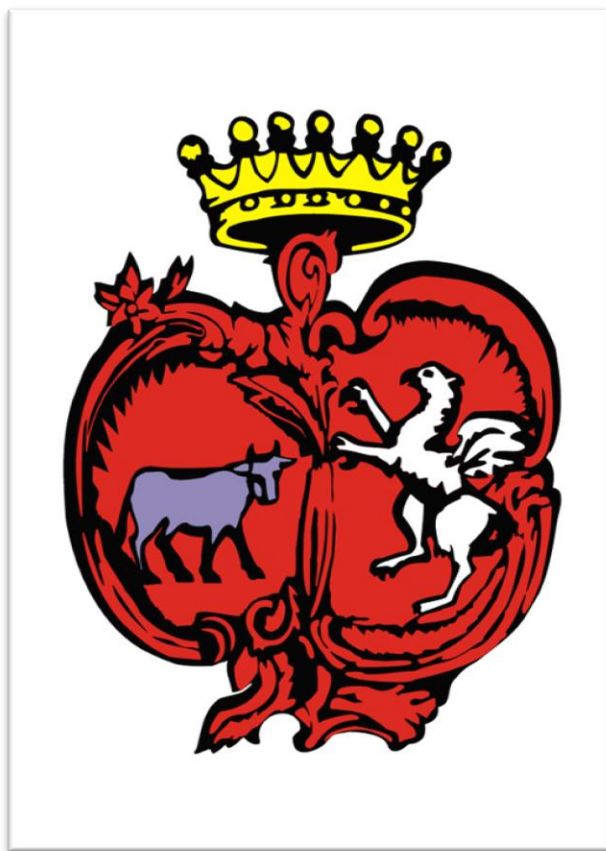
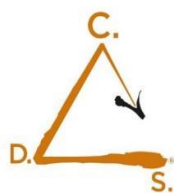

Diagnoza służąca
wyznaczeniu obszaru
zdegradowanego
i obszaru rewitalizacji
– gmina Choroszcz

Opracowanie:

Centrum Doradztwa Strategicznego s.c.
D. Bieńkowska, J. Szymańska, M. Widuch
ul. Włóczków 22/3
30-103 Kraków
tel: +48 12 623 77 40
www.cds.krakow.pl

Spis treści

Metodologia delimitacji obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji.....	4
KROK 1. Wybór jednostek do analizy	7
KROK 2. Analiza danych w sferze społecznej.....	9
Demografia	14
Bezrobocie	16
Problemy społeczne	17
Bezpieczeństwo	23
Edukacja i aktywność społeczna	25
KROK 3. Analiza wskaźnikowa – budowa wskaźnika syntetycznego.....	27
KROK 4. Analiza danych w pozostałych sferach	34
Sfera gospodarcza.....	37
Sfera środowiskowa.....	40
Sfera techniczna	44
Sfera przestrzenno-funkcjonalna	46
Podsumowanie.....	51
KROK 5. Wyznaczenie obszaru zdegradowanego.....	61
KROK 6. Wyznaczenie obszaru rewitalizacji	65
Spis tabel i rysunków	75

Metodologia delimitacji obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji

Obszar zdegradowany i obszar rewitalizacji został wyznaczony zgodnie z metodologią uwzględniającą lokalne uwarunkowania, jak również specyfikę gminy Choroszcz. Celem diagnozy jest analiza negatywnych zjawisk występujących w gminie oraz identyfikacja obszaru zdegradowanego, a w jego ramach wyznaczenie obszaru rewitalizacji. Przyjęta metodologia jest zgodna z wytycznymi z Ustawy o rewitalizacji z dnia 9 października 2015 r. oraz jej późniejszymi nowelizacjami (Dz. U. z 2024 poz. 278). Ustawa wprowadza konieczność zastosowania weryfikowalnych mierników, które pozwalają na zbadanie wewnętrznego zróżnicowania gminy w sferach: społecznej, gospodarczej, środowiskowej, technicznej i przestrzenno-funkcjonalnej oraz różnych metod i technik partycypacyjnych umożliwiających włączenie lokalnej społeczności, organizacji pozarządowych oraz innych podmiotów, w tym podmiotów gospodarczych, w proces zarówno programowania i wdrażania działań rewitalizacyjnych.

W celu rzetelnego wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji w gminie Choroszcz zastosowano szereg metod, począwszy od wskaźnikowych analiz statystycznych, przez jakościowe badania terenowe po spotkania z liderami samorządowymi, przedstawicielami instytucji publicznych. Dokument niniejszej diagnozy obejmuje tym samym wyniki:

- analizy wskaźnikowej opracowanej dla obszaru gminy w podziale na przyjęte jednostki agregacji danych (jednostki przestrzenne) z uwzględnieniem pięciu sfer diagnostycznych: społecznej, gospodarczej, środowiskowej, technicznej i przestrzenno-funkcjonalnej,
- wyniki spotkań roboczych z liderami samorządowymi oraz przedstawicielami Urzędu Miasta i Gminy Choroszcz,
- spaceru badawczego (o charakterze wizji lokalnej).

Rezultatem wszystkich wymienionych wyżej działań było wyznaczenie obszaru zdegradowanego oraz obszaru rewitalizacji w gminie Choroszcz.

Diagnoza służąca wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji – gminy Choroszcz

Dla pełnego zrozumienia procesu rewitalizacji poniżej przytoczone zostały cztery definicje opisujące podstawowe pojęcia jakie używane są w niniejszej diagnozie:

Rewitalizacja

Proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych, prowadzony w sposób kompleksowy, poprzez zintegrowane działania na rzecz lokalnej społeczności, przestrzeni i gospodarki, skoncentrowane terytorialnie, prowadzone przez interesariuszy rewitalizacji na podstawie Gminnego Programu Rewitalizacji.

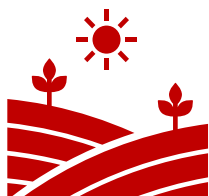
Za: ustawa o rewitalizacji z dn. 9 października 2015 r., art. 2 ust. 1

Stan kryzysowy

Stan wywołany koncentracją negatywnych zjawisk społecznych, w szczególności bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, wysokiej liczby mieszkańców będących osobami ze szczególnymi potrzebami, niskiego poziomu edukacji lub kapitału społecznego, a także niewystarczającego poziomu uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym. Obszar dotknięty stanem kryzysowym w sferze społecznej można wyznaczyć jako obszar zdegradowany w przypadku występowania na nim ponadto co najmniej jednego z następujących negatywnych zjawisk:

gospodarczych – w szczególności niskiego stopnia przedsiębiorczości, słabej kondycji lokalnych przedsiębiorstw, lub

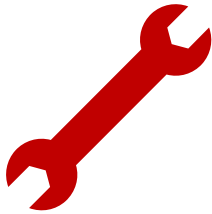
środowiskowych – w szczególności przekroczenia standardów jakości środowiska, obecności odpadów stwarzających zagrożenie dla życia, zdrowia ludzi lub stanu środowiska, lub

przestrzenno-funkcjonalnych – w szczególności niewystarczającego wyposażenia w infrastrukturę techniczną i społeczną lub jej złego stanu technicznego, braku dostępu do podstawowych usług lub ich niskiej jakości, niedostosowania rozwiązań urbanistycznych do zmieniających się funkcji obszaru, niedostosowania infrastruktury do

Diagnoza służąca wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji – gminy Choroszcz

potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami, niskiego poziomu obsługi komunikacyjnej, niedoboru lub niskiej jakości terenów publicznych, lub

technicznych – w szczególności degradacji stanu technicznego obiektów budowlanych, w tym o przeznaczeniu mieszkaniowym oraz niefunkcjonowaniu rozwiązań technicznych umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów budowlanych, w szczególności w zakresie energooszczędności, ochrony środowiska i zapewnienia dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami.

Za: ustawa o rewitalizacji z dn. 9 października 2015 r., art. 9 ust. 1

Obszar zdegradowany

Obszar, na którym zidentyfikowano stan kryzysowy w sferze społecznej oraz co najmniej jednej ze sfer pozaspołecznych. Obszar zdegradowany może być podzielony na podobszary, w tym podobszary nieposiadające ze sobą wspólnych granic, pod warunkiem stwierdzenia na każdym z podobszarów występowania koncentracji negatywnych zjawisk społecznych oraz gospodarczych, środowiskowych, przestrzenno-funkcjonalnych lub technicznych.

Za: ustawa o rewitalizacji z dn. 9 października 2015 r., art. 9 ust. 1

Obszar rewitalizacji

Obszar obejmujący całość lub część obszaru zdegradowanego, cechujący się szczególną koncentracją negatywnych zjawisk, o których mowa w ustawie o rewitalizacji art. 9 ust. 1, na którym z uwagi na istotne znaczenie dla rozwoju lokalnego gmina zamierza prowadzić rewitalizację, wyznacza się jako obszar rewitalizacji.

Obszar rewitalizacji nie może być większy niż 20% powierzchni gminy oraz zamieszkały przez nie więcej niż 30% liczby mieszkańców gminy. Obszar rewitalizacji może być podzielony na podobszary, w tym podobszary nieposiadające ze sobą wspólnych granic.

W skład obszaru rewitalizacji mogą wejść także niezamieszkałe tereny przemysłowe, kolejowe czy wojskowe, na których odnotowuje się kryzysowe zjawiska sfery pozaspołecznej, pod warunkiem, że prowadzone na ich terenie działania przyczynią się do przeciwdziałania negatywnym zjawiskom społecznym.

Za: ustawa o rewitalizacji z dn. 9 października 2015 r., art. 10 ust. 1-3

KROK 1. Wybór jednostek do analizy

Pierwszy etap prac w procesie delimitacji obejmował wyznaczenie tzw. pól analitycznych, czyli podstawowych jednostek przestrzennych, dla których zbierane były dane źródłowe (inaczej: jednostki agregacji danych). W tym celu dokonano podziału gminy na 27 pseudonaturalnych jednostek agregacji danych. Każda z wyznaczonych jednostek przestrzennych jest zamieszkała, a suma zarówno powierzchni wydzielonych jednostek jak i zamieszkujących je osób, jest równa odpowiednio powierzchni gminy i łącznej liczbie mieszkańców gminy Choroszcz. Oznacza to, że analizie porównawczej poddano całą gminę wraz ze wszystkimi jej mieszkańcami.

W dalszej części zapisu niniejszej analizy wymiennie używane są określenia: jednostka przestrzenna, jednostka agregacji danych, jednostka analizy lub tylko jednostka. Każde z nich odnosi się do danej jednostki przestrzennej dookreślając stosownie kontekst, w jakim jest prezentowana.

Tabela 1. Jednostki agregacji danych (jednostki przestrzenne) w gminie Choroszcz przyjęte do delimitacji obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji – nazwa, powierzchnia, ludność

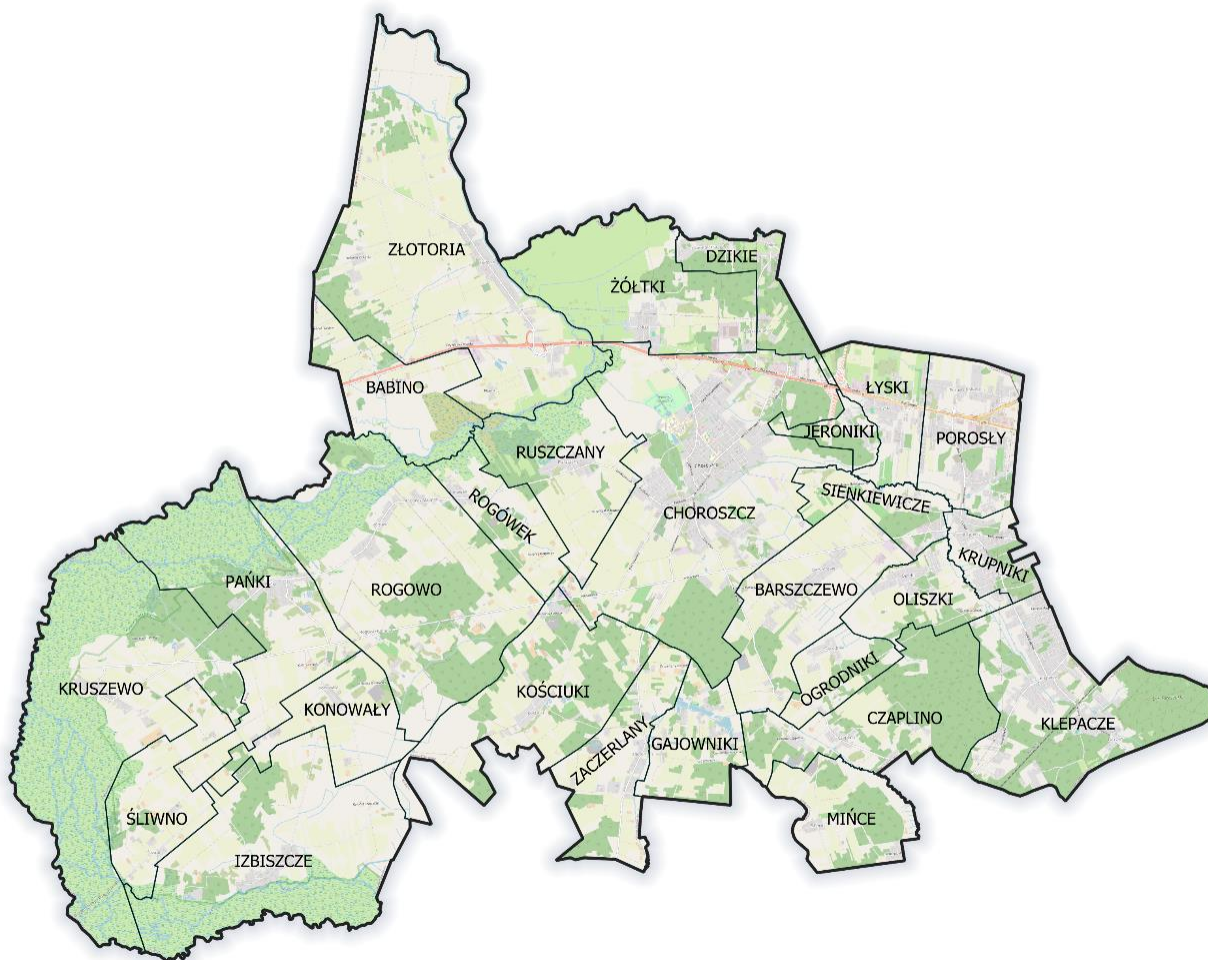
Nazwa jednostki agregacji danych (jednostka przestrzenna)	Powierzchnia [km ²]	Udział w ogóle powierzchni gminy [%]	Liczba ludności - 31.12.2023 r. [os.]	Udział w ogóle ludności gminy [%]
Babino	4,349	2,66	91	0,55
Barszczewo	5,644	3,45	547	3,33
Czaplino	16,788	10,25	171	1,04
Choroszcz	6,349	3,88	5764	35,09
Dzikie	2,203	1,35	284	1,73
Gajowniki	3,066	1,87	163	0,99
Izbiszczce	11,061	6,75	257	1,56
Jeroniki	0,997	0,61	117	0,71
Klepacze	8,315	5,08	2169	13,2
Krupniki	3,540	2,16	791	4,82
Konowały	7,191	4,39	141	0,86
Kościuki	1,803	1,1	141	0,86
Kruszewo	14,344	8,76	170	1,03
Łyski	2,863	1,75	493	3
Mińce	3,498	2,14	123	0,75
Ogrodniki	1,963	1,2	102	0,62
Oliszki	2,674	1,63	348	2,12

Diagnoza służąca wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji – gminy Choroszcz

Pańki	8,438	5,15	327	1,99
Porosły	4,174	2,55	1752	10,67
Rogówek	13,460	8,22	105	0,64
Rogowo	2,712	1,66	315	1,92
Ruszczyany	5,069	3,09	170	1,03
Sienkiewicze	2,176	1,33	213	1,3
Śliwno	3,931	2,4	143	0,87
Zaczerlany	4,164	2,54	192	1,17
Złotoria	15,851	9,68	846	5,15
Żółtki	7,166	4,38	491	2,99

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miejskiego w Choroszczy

Rysunek 1. Jednostki przestrzenne gminy Choroszcz wyznaczone na potrzeby diagnozy delimitacyjnej

Źródło: opracowanie własne na podstawie OpenStreetMap

KROK 2. Analiza danych w sferze społecznej

Analiza danych w sferze społecznej jest jednym z kluczowych elementów diagnozy służącej wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji. Opracowując analizę występowania problemów społecznych w jednostkach przestrzennych gminy Choroszcz wybrano wskaźniki, które obrazują szeroki wachlarz problemów społecznych, wyczerpujących wytyczne *Ustawy o Rewitalizacji*.

Problemy, które poddano analizie w trakcie prac diagnostycznych to: starzenie się społeczeństwa, problemy demograficzne, problemy społeczne (takie jak m.in. ubóstwo, alkoholizm, przemoc w rodzinie), bezrobocie, bezpieczeństwo (przestępczość), niski poziom aktywności społecznej, poziom edukacji i kapitału społecznego, aktywność społeczną. Analizą objęto także czynniki wpływające na jakość przestrzeni publicznej dla osób ze szczególnymi potrzebami.

łącznie w analizie wykorzystano 18 wskaźników odnoszących się do ww. zagadnień problemowych.

Do opracowania wskaźników, obrazujących możliwe kryzysy w sferze społecznej, wykorzystano dane pochodzące m.in. z Urzędu Miejskiego w Choroszczy i jego jednostek organizacyjnych, tj. m.in. Miejsko – Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej, szkół podstawowych, a także Komendy Policji w Białymstoku, Powiatowego Urzędu Pracy w Białymstoku oraz dostępne statystyki publiczne. Z uwagi na fakt, że proces rewitalizacji ma służyć przede wszystkim wyprowadzeniu obszaru ze stanu kryzysowego, to właśnie kwestie społeczne miały kluczowe znaczenie dla wyznaczenia obszaru, na którym będzie przeprowadzona rewitalizacja. Zebrane dane przedstawiają stan za ostatni pełny rok kalendarzowy – tj. na 31.12.2023. W przypadku danych demograficznych, dla zobrazowania dynamiki zmian liczby ludności, wykorzystano także dane z 2018 roku (wskaźnik przyjmuje wartości dla przedziału czasowego 2018 – 2023).

Zgodnie z wytycznymi ustawowymi analizie poddano społeczne wskaźniki dostępnościowe pozwalające ocenić sytuację osób o szczególnych potrzebach m.in.:

- udział osób powyżej 60 r.ż. korzystających z pomocy społecznej w ogóle osób korzystających z pomocy społecznej w 2021 r.,
- udział osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z powodu niepełnosprawności w ogóle osób korzystających z pomocy społecznej w 2021 r.

Tabela 2. Wykaz wskaźników do sfery społecznej

Lp.	Nazwa wskaźnika	Źródło danych	Definicja wskaźnika
1.	Zmiana liczby ludności w latach 2018-2023	Urząd Miejski	Wskaźnik przedstawia różnicę pomiędzy początkową a końcową liczbą ludności danego obszaru w rozpatrywanym okresie (w tym wypadku lata 2018 – 2023), w przeliczeniu na 1000 mieszkańców. Wskaźnik może świadczyć o depopulacji obszaru.
2.	Saldo ruchu naturalnego na 1000 mieszkańców w 2023	Urząd Miejski	Wskaźnik to różnica urodzeń i zgonów, w przeliczeniu na 1000 mieszkańców przedmiotowego obszaru. Pokazuje zmiany w populacji wynikające urodzeń i zgonów w danym roku. Może świadczyć o niekorzystnej strukturze demograficznej i niskiej dzietności na wskazanym obszarze.
3.	Saldo migracji na 1000 mieszkańców w 2023	Urząd Miejski	Wskaźnik przedstawia różnicę pomiędzy liczbą wymeldowań a liczbą nowych meldunków w przeliczeniu na 1000 mieszkańców danego obszaru. Wskaźnik może świadczyć o depopulacji obszaru.
4.	Odsetek osób bezrobotnych w ogóle mieszkańców na koniec 2023 r.	PUP w Białymstoku	Wskaźnik pokazuje stosunek liczby osób zarejestrowanych w urzędzie pracy jako bezrobotne do liczby mieszkańców jednostki (wyrażony w procentach). Wysoka wartość informuje o problemach z bezrobociem na danym obszarze, niska – o dobrej dostępności miejsc pracy, względnie o relatywnie niższym odsetku aktywnych zawodowo mieszkańców danego obszaru.
5.	Odsetek osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej w ogóle mieszkańców na koniec 2023 r.	MGOPS Choroszcz	Wskaźnik pokazuje odsetek mieszkańców, którzy otrzymał świadczenia z Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej. Wskaźnik może świadczyć o niekorzystnej sytuacji socjalnej mieszkańców.

Diagnoza służąca wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji –gminy Choroszcz

6.	Udział osób powyżej 60 r.ż. korzystających z pomocy społecznej w ogóle osób korzystających z pomocy społecznej na koniec 2023 r.	MGOPS Choroszcz	Wskaźnik pokazuje procent osób w wieku przekraczającym 60 lat, które korzystają ze wsparcia Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w odniesieniu do ogółu beneficjentów pomocy społecznej. Wskaźnik może świadczyć o trudnej sytuacji bytowej seniorów ale także pośrednio wskazuje na osoby ze szczególnymi potrzebami jakie zamieszkują dany obszar (osoby w wieku senioralnym). Tym samym wskaźnik może także obrazować konieczność podjęcia dodatkowych działań dostępnościowych na rzecz poprawy jakości życia osób ze szczególnymi potrzebami.
7.	Udział osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z tytułu ubóstwa w ogóle osób korzystających z pomocy społecznej na koniec 2023 r.	MGOPS Choroszcz	Wskaźnik przedstawia liczbę osób, które otrzymały świadczenia z tytułu ubóstwa z MGOPS w stosunku do ogółu osób korzystających ze świadczeń MGOPS w danej jednostce. Wskaźnik może świadczyć o konieczności podjęcia działań na rzecz poprawy sytuacji bytowej części mieszkańców danego obszaru.
8.	Udział osób korzystających z pomocy społecznej z powodu alkoholizmu w ogóle osób korzystających z pomocy społecznej na koniec 2023 r.	MGOPS Choroszcz	Wskaźnik pokazuje udział beneficjentów pomocy społecznej z tytułu alkoholizmu w stosunku do ogółu osób korzystających ze świadczeń MGOPS w danej jednostce. Wskaźnik obrazuje natężenie problemu uzależnienia od alkoholu.
9.	Udział osób korzystających z pomocy społecznej z powodu przemocy w rodzinie w ogóle osób korzystających z pomocy społecznej na koniec 2023 r.	MGOPS Choroszcz	Wskaźnik pokazuje skale pomocy udzielonej dla ofiar przemocy w rodzinie w stosunku do ogółu osób korzystających ze świadczeń MGOPS w danej jednostce. Wskaźnik obrazuje natężenie zjawiska przemocy domowej.
10.	Udział osób korzystających z pomocy społecznej z powodu bezdomności w ogóle osób korzystających z pomocy społecznej na koniec 2023 r.	MGOPS Choroszcz	Wskaźnik pokazuje udział beneficjentów pomocy społecznej z tytułu bezdomności w stosunku do ogółu osób korzystających ze świadczeń MGOPS w danej jednostce. Wskaźnik obrazuje natężenie zjawiska kryzysu bezdomności.

Diagnoza służąca wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji –gminy Choroszcz

11.	Udział osób korzystających z pomocy społecznej z powodu bezrobocia w ogóle osób korzystających z pomocy społecznej na koniec 2023 r.	MGOPS Choroszcz	Wskaźnik pokazuje udział beneficjentów pomocy społecznej z tytułu bezrobocia w stosunku do ogółu osób korzystających ze świadczeń MGOPS w danej jednostce. Wysoka wartość informuje o problemach z bezrobociem na danym obszarze.
12.	Udział osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z powodu niepełnosprawności w ogóle osób korzystających z pomocy społecznej na koniec 2023 r.	MGOPS Choroszcz	Wskaźnik przedstawia liczbę osób, które otrzymały z MGOPS świadczenia z tytułu niepełnosprawności w stosunku do ogółu osób korzystających ze świadczeń MGOPS w danej jednostce. Wskaźnik może obrazować konieczność podjęcia dodatkowych działań dostępnościowych na rzecz poprawy jakości życia osób z niepełnosprawnościami.
13.	Udział osób korzystających z pomocy społecznej z powodu długotrwałej i ciężkiej choroby w ogóle osób korzystających z pomocy społecznej na koniec 2023 r.	MGOPS Choroszcz	Wskaźnik informuje o udziale osób korzystających z pomocy MGOPS z tytułu długotrwałej i ciężkiej choroby. Wskaźnik obrazuje natężenie występowania osób dotkniętych długotrwałymi i ciężkimi chorobami w populacji danej jednostki.
14.	Liczba popełnionych przestępstw i wykroczeń na 100 mieszkańców w 2023 r.	Komenda Miejska Policji w Białymstoku	Wskaźnik przedstawia liczbę popełnionych wykroczeń i przestępstw (łącznie) na danym obszarze. Wysoka wartość wskaźnika informuje o relatywnie niższym poziomie bezpieczeństwa mieszkańców danego obszaru.
15.	Liczba zdarzeń komunikacyjnych bez ofiar na 100 mieszkańców w 2023 r.	Komenda Miejska Policji w Białymstoku	Wskaźnik obrazuje liczbę zdarzeń komunikacyjnych bez ofiar w przeliczeniu na 100 mieszkańców danego obszaru. Świadczy o zróżnicowanym poziomie bezpieczeństwa drogowego, może wskazywać na niedostatki infrastrukturalne na danym obszarze.
16.	Liczba interwencji służb porządku publicznego na 100 mieszkańców w 2023 r.	Komenda Miejska Policji w Białymstoku	Wskaźnik przedstawia liczbę interwencji służb porządku publicznego (policja, straż graniczna, ABW i in. łącznie) na danym obszarze w przeliczeniu na 100 mieszkańców. Wskaźnik świadczy o zróżnicowanym poziomie bezpieczeństwa na terenie gminy.

Diagnoza służąca wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji – gminy Choroszcz

17.	Średni wynik egzaminu ósmoklasisty (j. polski, matematyka i j. angielski) w 2023 r.	Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Łomży	Wskaźnik pokazuje uśredniony wynik egzaminów z trzech przedmiotów obowiązkowych na egzaminie po szkole podstawowej (średnia z j. polskiego, matematyki oraz j. angielskiego). Wartość wskaźnika może świadczyć o potrzebie zwrócenia większej uwagi na rozwój edukacji w obszarach, w których wynik był niższy niż średnia dla gminy.
18.	Liczba organizacji pożytku publicznego na 1000 mieszkańców na koniec 2023 r.	Urząd Miejski	Wskaźnik przedstawia liczbę organizacji pożytku publicznego w przeliczeniu na 1000 mieszkańców. Wartość wskaźnika może świadczyć o ponadprzeciętnym kapitale społecznym na danym obszarze, skłonności jego mieszkańców do angażowania się w inicjatywy na rzecz ogółu.

Źródło: opracowanie własne

Demografia

Wskaźniki demograficzne umożliwiają obserwację i analizę kwestii takich jak starzenie się danej społeczności, jej rozwój: w wyniku ruchu naturalnego i imigracji, potencjalne szanse i zagrożenia dla lokalnego rynku pracy wynikające m.in. ze struktury wiekowej na danym obszarze, itp. Dodatkowo saldo migracji, czy relatywnie wyższa dzietność, to przesłanki uznania gminy za dobre miejsce do życia.

Do analizy sytuacji demograficznej wykorzystano następujące wskaźniki:

— Zmiana liczby ludności w latach 2018-2023 [%]

Procentowa zmiana liczby ludności pozwala ocenić trend rozwoju ludnościowego jednostki analitycznej, wynikający z migracji i z ruchu naturalnego. Na terenie gminy Choroszcz widoczne są zarówno jednostki w których wartość tego wskaźnika jest wysoka i dodatnia. Najwyższy wzrost liczby ludności można zaobserwować w sołectwie Porosły: 85,20%. Pozytywny trend widoczny jest także m.in. w sołectwie Kościuki (21,55%), czy Jeroniki (19,39%). W jedynym samym mieście Choroszcz widoczny jest niewielki wzrost populacji (1,62%), wyraźnie mniejszy niż w całej gminie łącznie (10,60%). Depopulacja zdaje się najszybciej postępować w sołectwie Izbiszczce (-10,45%) i w sołectwie Kruszewo (-6,08%).

— Saldo ruchu naturalnego na 1000 mieszkańców

Wskaźnik pokazuje różnicę pomiędzy liczbą urodzeń żywych a liczbą zgonów w przeliczeniu na 1000 mieszkańców danego obszaru. Ujemna wartość tego wskaźnika świadczy o postępującym starzeniu się danej społeczności. Może także wskazywać na niską dzietność w danej jednostce, a zatem na niską atrakcyjność danego obszaru jako miejsca do założenia rodziny. Ujemna wartość salda ruchu naturalnego może być prognostykiem strukturalnych problemów na lokalnym rynku pracy – niedoboru ludności w wieku produkcyjnym. Zmiany w strukturze demograficznej danej społeczności prowadzą do poważnych wyzwań dla świadczonych na jej terenie usług publicznych, w szczególności edukacji, ochrony zdrowia i opieki nad osobami w podeszłym wieku. Na terenie gminy Choroszcz najbardziej niekorzystnymi wartościami przyrostu naturalnego cechują się sołectwa Izbiszczce (-15,56%), Konowały (-14,18%) i Zaczerlany (-10,42%). Również siedziba gminy – miasto Choroszcz – cechuje się złą sytuacją, pomimo, że to największa miejscowość w gminie, saldo ruchu naturalnego przyjmuje tam wartość (-5,38%) – znacznie gorszą niż średnia dla gminy.

Diagnoza służąca wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji – gminy Choroszcz

— Saldo migracji na 1000 mieszkańców

Dane migracyjne pozwalają ocenić jednostki analityczne pod kątem siły przyciągania nowych mieszkańców. Z punktu widzenia rewitalizacji istotnym jest zidentyfikowanie obszarów, z których mieszkańcy odpływają szukając bardziej atrakcyjnych miejsc do życia lub „uciekając” przed rosnącymi kosztami i zmianą funkcji dotychczasowego miejsca zamieszkania (gentryfikacja). W przypadku gminy Choroszcz niekorzystne trendy migracyjne uwidoczniły się najmocniej w sołectwie Rogowo, gdzie różnica między imigrantami a emigrantami wyrażona saldem migracji była najbardziej niekorzystna i wyniosła -12,70%. Negatywny trend dało się także zaobserwować w sołectwie Sienkiewiczze (-4,69%). O niskiej sile przyciągania nowych mieszkańców można mówić także w wypadku sołectw Kruszewo, Mińce Pańki, Ogrodniki i Izbiszczce, w których liczba imigrantów była równa liczbie emigrantów.

Tabela 3. Podsumowanie wskaźników wg jednostek analitycznych – demografia

Nazwa jednostki agregacji danych (jednostka przestrzenna)	Zmiana liczby ludności w latach 2018-2023 [%]	Saldo migracji na 1000 mieszkańców w 2023 r. [‰]	Saldo ruchu naturalnego na 1000 mieszkańców w 2023 r. [‰]
Babino	3,41	65,93	0,00
Barszczewo	8,10	10,97	1,83
Czaplino	4,91	46,78	5,85
Choroszcz	1,62	26,20	-5,38
Dzikie	2,16	7,04	3,52
Gajowniki	9,40	18,40	18,40
Izbiszczce	-10,45	0,00	-15,56
Jeroniki	19,39	17,09	17,09
Klepacze	16,49	48,41	-2,77
Krupniki	11,88	35,40	1,26
Konowały	-2,08	21,28	-14,18
Kościuki	21,55	28,37	0,00
Kruszewo	-6,08	0,00	-5,88
Łyski	19,37	22,31	10,14
Mińce	4,24	0,00	-8,13
Ogrodniki	5,15	0,00	-9,80
Oliszki	18,37	34,48	-5,75
Pańki	-0,61	0,00	0,00
Porosły	85,20	142,12	14,27
Rogówek	6,06	47,62	9,52
Rogowo	-5,41	-12,70	-6,35
Ruszczany	6,92	47,06	0,00

Diagnoza służąca wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji – gminy Choroszcz

Sienkiewiczze	15,14	-4,69	-4,69
Śliwno	-4,03	6,99	0,00
Zaczerlany	18,52	31,25	-10,42
Złotoria	-2,98	7,09	1,18
Żółtki	10,59	30,55	2,04
Gmina Choroszcz	10,60	38,11	-0,67

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych pozyskanych z Urzędu Miejskiego w Choroszczy

Bezrobocie

— Udział osób bezrobotnych w ogóle mieszkańców w 2021 r.

Jednym z najważniejszych wyróżników kondycji lokalnego rynku pracy jest stopa bezrobocia (liczba osób zarejestrowanych jako bezrobotne w stosunku do liczby osób aktywnych zawodowo). Dane tego typu są najczęściej agregowane na poziomie powiatowym, rzadziej statystyki wyliczane są na poziomie gminnym czy węższych jednostek analitycznych. W związku z powyższym uznano, że wskaźnikiem mówiącym o sytuacji na rynku pracy w gminie Choroszcz będzie udział odsetek zarejestrowanych jako bezrobotni w Powiatowym Urzędzie Pracy w stosunku do ogólnej liczby mieszkańców. Odsetek osób bezrobotnych w gminie Choroszcz w 2023 roku wynosił 1,19%. Największą wartość miernika odnotowano w sołectwie Kruszewo (2,85%).

Tabela 4. Odsetek osób bezrobotnych wg jednostek analitycznych (sołectw)

Nazwa jednostki agregacji danych (jednostka przestrzenna)	Odsetek osób bezrobotnych
Babino	-1,55
Barszczewo	0,27
Czaplino	0,88
Choroszcz	-0,02
Dziki	-0,67
Gajowniki	-1,04
Izbiszcz	1,36
Jeroniki	0,58
Klepacze	0,02
Krupniki	-0,82
Konowały	-0,37

Diagnoza służąca wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji – gminy Choroszcz

Nazwa jednostki agregacji danych (jednostka przestrzenna)	Odsetek osób bezrobotnych
Kościuki	-1,55
Kruszewo	2,85
Łyski	-0,71
Mińce	1,83
Ogrodniki	0,90
Oliszki	-0,60
Pańki	0,23
Porosły	0,40
Rogówek	-0,76
Rogowo	0,03
Ruszczany	-0,08
Sienkiewiczze	-0,77
Śliwno	-0,97
Zaczerlany	1,05
Złotoria	-0,47
Żółtki	-0,03
Gmina Choroszcz	1,19

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych pozyskanych z PUP w Białymstoku

Problemy społeczne

Kolejnym obszarem prac diagnostycznych były zagadnienia związane z zapotrzebowaniem mieszkańców na pomoc społeczną ze względu na ich indywidualną bądź rodzinną sytuację życiową, poziom ubóstwa czy wykluczenie społeczne. Statystyki dotyczące struktury i liczby beneficjentów pomocy społecznej oraz tytułów, na podstawie których ją przyznano, pozwalają zidentyfikować obszary potencjalnej kumulacji/nawarstwiania się problemów społecznych usytuowane w konkretnych lokalizacjach. Jest to szczególnie istotne w procesie wyznaczania obszarów zdegradowanych i obszarów rewitalizacji z uwagi na zjawisko tzw. gettoizacji – pojawiania się obszarów wyraźnie zdegradowanych, borykających się na raz z wieloma problemami społecznymi. Dane pozyskane z Miejsko Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej (MGOPS) podają odsetek mieszkańców, którzy wymagali wsparcia ze strony samorządu czy organizacji pomocowych.

Diagnoza służąca wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji – gminy Choroszcz

- Odsetek osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej w ogóle mieszkańców w 2023 r.

Najbardziej podstawowym wskaźnikiem ilustrującym poziom natężenia klasycznych problemów społecznych jest odsetek osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej. Trzeba pamiętać, że klienci OPS aplikują o świadczenia w oparciu o różne dysfunkcje, które często są ze sobą skorelowane. W gminie Choroszcz z tego typu wsparcia korzysta 1,84% mieszkańców. Najgorzej sytuacja pod tym względem wygląda w jednostkach – sołectwach: Czaplino (6,43% korzystających), Kruszewo (5,29%) i Kościuki (4,96%). Więcej niż średnia dla gminy beneficjentów pomocy społecznej zamieszkuje także m.in. w mieście – siedzibie Gminy – czyli w Choroszczy (2,26%).

- Udział osób powyżej 60 r.ż. korzystających z pomocy społecznej w ogóle osób korzystających z pomocy społecznej w 2023 r.

Zjawisko starzenia się społeczeństwa, w powiązaniu z niewystarczającą wydolnością systemu ubezpieczeń społecznych (stosunkowo niskimi emeryturami, w szczególności kobiet, wobec rosnących kosztów utrzymania), sprawia, że należy przywrócić się jak wielu seniorów korzysta z pomocy społecznej w gminie Choroszcz w odniesieniu do ogółu korzystających ze wsparcia. W skali gminy wśród beneficjentów pomocy społecznej w 2023 roku 20,46% ukończyło 60 rok życia. Najgorzej pod tym względem sytuacja wyglądała w jednostkach – sołectwach Mińce i Dzikie, gdzie wszyscy beneficjenci pomocy społecznej byli seniorami. Pośrednio dane te wskazują także na kwestie dostępności przestrzeni, obiektów czy świadczonej oferty dla osób ze szczególnymi potrzebami, a do tej grupy m.in. zalicza się seniorów. Miejsca koncentracji/zamieszkiwania osób w wieku senioralnym winny być bowiem traktowane z większą uwagą w zakresie zapewnienia dostępności dla osób ze szczególnymi potrzebami.

- Udział osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z tytułu ubóstwa w ogóle osób korzystających z pomocy społecznej w 2023 r.

Trudna sytuacja materialno-bytowa to jeden z głównych problemów społecznych. Jego nasilenie w poszczególnych jednostkach przestrzennych gminy Choroszcz zbadano poprzez analizę odsetka korzystających z pomocy społecznej z tytułu ubóstwa w ogólnej liczbie beneficjentów pomocy społecznej. W największym stopniu z problemem ubóstwa zmagają się jednostka Ruszczyany (100% udziału korzystających z tytułu ubóstwa), Czaplino (90,91%) i Śliwno (71,43%).

- Udział osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z tytułu bezdomności w ogóle osób korzystających z pomocy społecznej w 2023 r.

Diagnoza służąca wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji – gminy Choroszcz

Obecność osób w kryzysie bezdomności wymaga podjęcia przez gminę działań w celu poprawy ich sytuacji i zapewnienia im możliwości wyjścia z ww. kryzysu. Skalę tego problemu obrazuje udział osób korzystających ze świadczeń z tytułu bezdomności w ogólnej liczbie osób korzystających z pomocy społecznej na danym obszarze. Problemem bezdomności najmocniej dotknięte są jednostki: Rogowo (14,29%), Kruszewo (11,11%) i miasto Choroszcz (3,85%), przy średniej dla gminy na poziomie 2,31%.

- Udział osób korzystających z pomocy społecznej z tytułu niepełnosprawności w ogólnej liczbie osób korzystających z pomocy społecznej na danym obszarze

Odnosząc się do zagadnienia dostępności należy przyrzeć się sytuacji osób o szczególnych potrzebach, w tym w szczególności osobom z niepełnosprawnościami, które z uwagi na sytuację zdrowotno-życiową zmuszone są do korzystania ze wsparcia instytucji pomocy społecznej. Największy ich odsetek, w ogóle beneficjentów wsparcia, odnotowano w jednostkach: Pańki (100%), Łyski (100%) i Sienkiewicze (83,33%) przy średniej wartości dla gminy na poziomie – 30,36%.

- Udział osób korzystających z pomocy społecznej z powodu przemocy w rodzinie w ogóle osób korzystających z pomocy społecznej w 2023 r.

Zjawiska przemocowe w rodzinach są kolejnym wyznacznikiem nasilenia problemów społecznych, który można weryfikować przy pomocy dedykowanego wsparcia świadczonego, w przypadku gminy Choroszcz, przez MGOPS. W gminie Choroszcz w ogóle beneficjentów pomocy społecznej takich osób było 3,63%. Na tle gminy zdecydowanie negatywnie wyróżniało się miasto Choroszcz (8,46%).

- Udział osób korzystających z pomocy społecznej z powodu alkoholizmu w ogóle osób korzystających z pomocy społecznej w 2023 r.

Natężenie problemu uzależnień jest istotnym czynnikiem mogącym wpływać na klasyfikację danego obszaru jako zdegradowanego, nie tylko ze względu na destrukcyjny wpływ uzależnienia na zdrowie i życie osoby uzależnionej, ale także jego skutki dla najbliższego otoczenia (współuzależnienia, DDA, pogorszenie sytuacji materialnej czy chroniczny stres). Danych mówiących o identyfikowalnej skali problemu alkoholowego dostarcza m.in. MOPS, gdyż jedną z przesłanek pozwalających na udzielenie pomocy jest właśnie alkoholizm. W gminie Choroszcz z tego wsparcia korzysta 4,29% beneficjentów MGOPS. Najbardziej dotknięte problemem alkoholizmu sołectwa według danych MOPS, to Konowały (80%), Dzikie (50%) i Porosły (50%).

- Udział osób korzystających z pomocy społecznej z tytułu długotrwałej i ciężkiej choroby w ogóle osób korzystających z pomocy społecznej w 2023 r.

Diagnoza służąca wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji – gminy Choroszcz

Większa liczba osób dotkniętych długotrwałą i ciężką chorobą wymaga podjęcia przez gminę działań mających na celu zmniejszenie trudności wynikających z tego problemu, działań wspierających w zakresie opieki. Jest także przejawem innych problemów strukturalnych, w szczególności starzenia się społeczeństwa. Na potrzeby niniejszego opracowania przyjęto za miernik tego problemu wartość wskaźnika udziału osób korzystających z pomocy z tytułu długotrwałej i ciężkiej choroby w ogóle osób korzystających z pomocy społecznej w 2023 roku. W sołectwach Sienkiewiczze, Ruszczany, Łyski, Śliwno i Mińce osoby takie stanowiły 100%. Średnia dla gminy to 41,91%.

Tabela 5. Podsumowanie wskaźników wg jednostek analitycznych (1-6) – problemy społeczne

Nazwa jednostki agregacji danych (jednostka przestrzenna)	Odsetek osób korzystających z pomocy społecznej	Udział osób powyżej 60 r.ż. w ogóle osób korzystających z pomocy społecznej [%]	Udział osób korzystających z pomocy społecznej z powodu						
			Ubóstwa	Alkoholizmu	Przemocy w rodzinie	Bezdomności	Bezrobocia	Niepełnosprawności	Długotrwałej lub ciężkiej choroby
			w ogóle osób korzystających z pomocy społecznej [%]						
Babino	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Barszczewo	2,19	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	75,00	75,00
Czaplino	6,43	0,00	90,91	0,00	0,00	0,00	54,55	45,45	45,45
Choroszcz	2,26	23,08	26,15	3,08	8,46	3,85	46,15	24,62	33,85
Dzikie	0,70	100,00	50,00	50,00	0,00	0,00	0,00	0,00	50,00
Gajowniki	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Izbiszczce	3,11	37,50	37,50	25,00	0,00	0,00	25,00	12,50	25,00
Jeroniki	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Klepacze	2,21	14,58	50,00	2,08	0,00	0,00	31,25	39,58	43,75
Krupniki	0,38	33,33	33,33	0,00	0,00	0,00	66,67	0,00	0,00
Konowaty	3,55	20,00	0,00	80,00	0,00	0,00	0,00	0,00	20,00
Kościuki	4,96	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	57,14
Kruszewo	5,29	22,22	0,00	0,00	0,00	11,11	55,56	33,33	33,33
Łyski	0,81	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	100,00	100,00
Mińce	1,63	100,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	100,00

Diagnoza służąca wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji – gminy Choroszcz

Nazwa jednostki agregacji danych (jednostka przestrzenna)	Odsetek osób korzystających z pomocy społecznej	Udział osób powyżej 60 r.ż. w ogóle osób korzystających z pomocy społecznej [%]	Udział osób korzystających z pomocy społecznej z powodu						
			Ubóstwa	Alkoholizmu	Przemocy w rodzinie	Bezdomności	Bezrobocia	Niepełnosprawności	Długotrwałej lub ciężkiej choroby
			w ogóle osób korzystających z pomocy społecznej [%]						
Ogrodniki	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Oliszki	2,01	14,29	14,29	0,00	0,00	0,00	57,14	28,57	85,71
Pańki	0,61	50,00	50,00	0,00	0,00	0,00	50,00	100,00	50,00
Porosły	0,11	50,00	0,00	50,00	0,00	0,00	100,00	0,00	0,00
Rogówek	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Rogowo	2,22	28,57	28,57	0,00	0,00	14,29	14,29	42,86	42,86
Ruszczany	2,35	75,00	100,00	0,00	0,00	0,00	25,00	0,00	100,00
Sienkiewiczze	2,82	33,33	0,00	0,00	0,00	0,00	100,00	83,33	100,00
Śliwno	4,90	0,00	71,43	0,00	0,00	0,00	0,00	28,57	100,00
Zaczerlany	1,04	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	50,00	0,00	0,00
Złotoria	2,13	22,22	22,22	0,00	0,00	0,00	27,78	16,67	16,67
Żółtki	1,43	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	28,57	14,29
Gmina Choroszcz	1,84	20,46	29,70	4,29	3,63	2,31	36,63	30,36	41,91

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MGOPS w Choroszczy

Bezpieczeństwo

Poczucie bezpieczeństwa jest jedną z najważniejszych kwestii branych pod uwagę przy decyzji o wyborze miejsca zamieszkania. Występowanie wysokich wartości wskaźników przestępczości czy też kumulacji wykroczeń i przestępstw o różnym charakterze prowadzi m.in. do obniżenia wartości nieruchomości, świadczy o niskiej atrakcyjności danego obszaru jako miejsca do życia. Z kolei częste występowanie zdarzeń drogowych może świadczyć o niedostatkach infrastrukturalnych danego obszaru. W związku z powyższym w ramach prac diagnostycznych przeanalizowano dane pozyskane z Komendy Powiatowej Policji w Białymstoku – Komisariat w Choroszczy. Na potrzeby niniejszej diagnozy sytuację w poszczególnych jednostkach ilustrują wskaźniki:

— Liczba popełnionych wykroczeń i przestępstw na 100 mieszkańców w 2023 r.

Wskaźnik obejmuje wszystkie przestępstwa i wykroczenia odnotowane na terenie danej jednostki przestrzennej (sołectwa) w 2023 roku. Dostarcza więc informacji o ogólnym poziomie bezpieczeństwa na danym obszarze. Największą wartość (2,65) odnotowano w sołectwie Żółtki, na kolejnych miejscach znajdują się sołectwa Czaplino (1,75) i Rogowo (1,59). Poziom przestępczości przewyższający średnią dla gminy odnotowano jeszcze w 7 sołectwach (z 24), oraz w samym mieście Choroszcz (0,88).

— Liczba zdarzeń komunikacyjnych bez ofiar na 100 mieszkańców w 2023 r.

Analizie poddano także pochodzące ze statystyk policyjnych dane o liczbie zdarzeń komunikacyjnych (wypadków, kolizji) bez ofiar w przeliczeniu na 100 mieszkańców. Wysoka wartość takiego wskaźnika świadczy o większym ryzyku związanym z udziałem w ruchu drogowym. Najwyższą wartość odnotowano w sołectwie Babino (2,20), pozostałe wyróżniające się nad średnią dla gminy to Sienkiewicze (1,88), Porosły (1,48), Kruszewo (1,18), Czaplino (1,17), Łyski (1,01), Jeroniki (0,85) i miasto Choroszcz (0,78).

— Liczba interwencji służb porządku publicznego na 100 mieszkańców w 2023 r.

Kolejną statystyką z której można wnioskować na temat poziomu bezpieczeństwa na danym obszarze jest liczba interwencji służb porządku publicznego (policja, ABW i in.) na 100 mieszkańców. Wysoka wartość tego wskaźnika świadczy o niskim poziomie bezpieczeństwa mieszkańców danego obszaru, większej liczbie zdarzeń wymagających działania ze strony służb. W tej statystyce negatywnie wyróżnia się pięć sołectw: Babino (17,58), Porosły (16,72), Sienkiewicze (15,96), Złotoria (13,00), Łyski (10,95) i Kruszewo (10,59), oraz miasto Choroszcz (12,39) przekraczając wartości średnie dla gminy. Warto nadmienić, że Choroszcz i Złotoria to obszary, na których zarówno wg statystyki

Diagnoza służąca wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji –
gminy Choroszcz

popęnlonych przestęplstw i wykroczeń, jak i liczby interwencji służb porządku publicznego, poziom bezpieczeństwa jest poniżej średniej dla gminy.

**Tabela 6. Podsumowanie wskaźników wg jednostek analitycznych (sołectw) –
bezpieczeństwo**

Nazwa jednostki agregacji danych (jednostka przestrzenna)	Liczba popełnlonych wykroczeń, przestęplstw na 100 mieszkańców	Liczba zdarzeń komunikacyjnych bez ofiar na 100 mieszkańców	Liczba interwencji służb porządku publicznego na 100 mieszkańców
Babino	0,00	2,20	17,58
Barszczewo	0,55	0,55	4,94
Czaplino	1,75	1,17	9,36
Choroszcz	0,88	0,78	12,39
Dzikie	0,35	0,00	7,75
Gajowniki	0,00	0,00	1,84
Izbiszczce	0,00	0,00	8,17
Jeroniki	0,85	0,85	5,98
Klepacze	0,00	0,60	5,03
Krupniki	0,00	0,38	9,48
Konowały	0,71	0,00	4,26
Kościuki	0,71	0,00	2,84
Kruszewo	0,59	1,18	10,59
Łyski	0,00	1,01	10,95
Mińce	0,81	0,00	4,07
Ogrodniki	0,00	0,00	0,98
Oliszki	0,29	0,00	5,46
Pańki	0,61	0,00	2,14
Porosły	0,00	1,48	16,72
Rogówek	0,95	0,00	2,86
Rogowo	1,59	0,00	7,30
Ruszczany	1,18	0,00	5,29
Sienkewicze	0,00	1,88	15,96
Śliwno	0,00	0,00	2,80
Zaczerlany	0,52	0,00	5,21
Złotoria	1,54	0,59	13,00
Żółtki	2,65	0,41	9,98
Gmina Choroszcz	0,61	0,69	10,10

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych pozyskanych z Komendy Powiatowej Policji w Białymstoku

Edukacja i aktywność społeczna

Efekty osiągane przez uczniów w porównywalnych wynikach egzaminów zewnętrznych pozwalają ocenić poziom kształcenia m.in. na poziomie podstawowym. Jakość kształcenia i dostęp do rozwiniętych usług edukacyjnych wpływa na szanse rozwojowe dzieci i młodzieży oraz przygotowuje je do rozwijania pasji, talentów i kontynuowania edukacji na kolejnych szczeblach. Im lepsze wyniki uczniów tym wyższy kapitał ludzki – a zatem szanse rozwojowe gminy. Słabsze rezultaty edukacyjne są przesłankami do podejmowania działań mających na celu poprawę dostępu do wysokiej jakości szkolnictwa.

— Średni wynik egzaminu ósmoklasisty (język polski, matematyka i język angielski) – rok szkolny 2020/2021

Zakończenie edukacji na szczeblu podstawowym w postaci egzaminu ósmoklasisty pozwala na weryfikację jakości nauczania w poszczególnych szkołach oraz poziomu kompetencji uczniów z poszczególnych obszarów. Na terenie gminy Choroszcz znajdują się dwie szkoły podstawowe (szkoła podstawowa w Złotorii i Szkoła Podstawowa w Choroszczy), między którymi występuje znacząca dysproporcja w wynikach: absolwenci Szkoły Podstawowej w Choroszczy osiągnęli średnio 65,20% na egzaminie ósmoklasisty, absolwenci Szkoły Podstawowej w Złotorii – 54,58%. SP w Złotorii obejmuje sołectwa Złotoria i Babino, pozostałe stanowią rejon Szkoły Podstawowej w Choroszczy. Średni wynik dla gminy – 64,60%.

Zaangażowanie w szeroko pojęte życie społeczne i działalność wspólnotową jest jednym z wyróżników dobrze zorganizowanej społeczności lokalnej. Wyraża się ono między innymi we współodpowiedzialności mieszkańców za kształtowanie wizji rozwoju swojej gminy, czy zaangażowaniu społecznym poprzez zakładanie i działalność organizacji pozarządowych.

— Liczba organizacji pozarządowych na 1000 mieszkańców w 2023 r.

Siła trzeciego sektora – sektora społecznego/pozarządowego – mierzona jest m.in. liczbą działających organizacji pozarządowych (stowarzyszeń, fundacji). Organizacje takie niewątpliwie rozwijają lokalny kapitał społeczny. Najwyższą wartość tego wskaźnika odnotowano w sołectwach Rogówek (19,05), Kruszewo (11,76) i Kościuki (7,09).

Diagnoza służąca wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji –
gminy Choroszcz

Tabela 7. Podsumowanie wskaźników wg jednostek analitycznych (sołectw) – edukacja i
aktywność społeczna

Nazwa jednostki agregacji danych (jednostka przestrzenna)	Średni wynik egzaminu ośmioklasisty (%)	Liczba organizacji pożytku publicznego na 1000 mieszkańców
Babino	54,58	0,00
Barszczewo	65,20	1,83
Czaplino	65,20	0,00
Choroszcz	65,20	2,26
Dzikie	65,20	0,00
Gajowniki	65,20	0,00
Izbiszczce	65,20	3,89
Jeroniki	65,20	0,00
Klepacze	65,20	0,46
Krupniki	65,20	0,00
Konowały	65,20	0,00
Kościuki	65,20	7,09
Kruszewo	65,20	11,76
Łyski	65,20	0,00
Mińce	65,20	0,00
Ogrodniki	65,20	0,00
Oliszki	65,20	0,00
Pańki	65,20	3,06
Porosły	65,20	0,00
Rogówek	65,20	19,05
Rogowo	65,20	3,17
Ruszczany	65,20	0,00
Sienkiewiczze	65,20	0,00
Śliwno	65,20	6,99
Zaczerlany	65,20	0,00
Złotoria	54,58	1,18
Żółtki	65,20	2,04
Gmina Choroszcz	64,60	1,58

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych pozyskanych z Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Łomży i Urzędu Miejskiego w Choroszczy

KROK 3. Analiza wskaźnikowa – budowa wskaźnika syntetycznego

Nawarstwianie się negatywnych zjawisk w sferze społecznej na obszarze gminy to pierwszy, ale też podstawowy krok, który zbliża do wyznaczenia obszarów wymagających rewitalizacji. Kolejny etap prac delimitacyjnych obejmował więc opracowanie wskaźnika syntetycznego dla sfery społecznej, aby móc zaprezentować zbiorcze przedstawienie stopnia natężenia degradacji w poszczególnych jednostkach analitycznych.

Tym samym: dla każdej z wyznaczonych jednostek agregacji danych (jednostek przestrzennych) całościowej analizie poddano pakiet wykorzystanych w diagnozie sfery społecznej wskaźników. Z uwagi na fakt korzystania ze zróżnicowanych wskaźników (w różnych jednostkach, przedziałach, sposobach relatywizacji) konieczna była standaryzacja każdego z nich umożliwiająca wzajemne porównywanie i dalszą analizę – tzw. normalizacja danych.

Jednym ze sposobów wyznaczenia wskaźnika syntetycznego dla zjawisk społecznych jest metoda Perkalá, rekomendowana w publikacji Ministerstwa Rozwoju i Technologii pt. „*Delimitacja krok po kroku. Metoda wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji na potrzeby Gminnych Programów Rewitalizacji*”. W pierwszej kolejności każde ze zjawisk kryzysowych normalizowane jest zgodnie ze wzorem:

$$t_{ij} = \frac{x_{ij} - \bar{x}_j}{s_j}$$

gdzie:

t_{ij} – wartość znormalizowanego wskaźnika j dla jednostki urbanistycznej i ,

x_{ij} – wartość wskaźnika j dla jednostki urbanistycznej i ,

\bar{x}_j – średnia arytmetyczna wskaźnika j ,

s_j – odchylenie standardowe wskaźnika j .

Kolejnym krokiem budowania wskaźnika syntetycznego jest określenie czy dany wskaźnik jest stymulantą (wysokie wartości wskaźnika oznaczają, że dane zjawisko jest pozytywne), czy destymulantą (wysokie wartości wskaźnika oznaczają, że dane zjawisko jest negatywne). W przypadku destymulant otrzymane w wyniku normalizacji wartości pozostawia się bez zmian, natomiast uzyskane wartości dla stymulant należy przekształcić według wzoru:

Diagnoza służąca wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji – gminy Choroszcz

$$z_{ij} = x_{ij} * (-1)$$

gdzie:

z_{ij} – wartość wskaźnika (stymulanty) po przekształceniu,

x_{ij} – wartość wskaźnika j dla jednostki urbanistycznej i .

Ostatni etap obejmuje obliczenie jednej wartości wskaźnika syntetycznego dla każdej z jednostek. Jest on sumą wszystkich wskaźników cząstkowych, które określają negatywne zjawiska w sferze społecznej. Wartość wskaźnika syntetycznego wskazuje czy dana znajduje się w stanie kryzysowym. Im wyższa wartość wskaźnika, tym większe natężenie kryzysu w danym miejscu. Wskaźnik syntetyczny dla zjawisk społecznych oblicza się za pomocą wzoru:

$$P_i = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n t_{ij}$$

gdzie:

P_i – syntetyczny wskaźnik negatywnych zjawisk,

n – liczba wskaźników (cech),

t_{ij} – wartość wskaźnika j dla jednostki analitycznej.

Jeżeli wartość wskaźnika syntetycznego jest dodatnia, to świadczy to o występowaniu kryzysu w sferze społecznej w danej jednostce, podczas gdy wartość ujemna wskazuje na pozytywny obraz zjawisk społecznych. Poniżej przedstawiono wartość wskaźnika syntetycznego dla sfery społecznej (uzyskaną zgodnie z powyższą procedurą) dla poszczególnych jednostek referencyjnych (sołectw/grup sołectw) wyznaczonych w gminie Choroszcz.

Diagnoza służąca wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji – gminy Choroszcz

Tabela 8. Wskaźniki cząstkowe po normalizacji– sfera społeczna, część 1 (natężenie zjawisk kryzysowych – im wyższa wartość tym większy kryzys w sferze społecznej)

Nazwa jednostki agregacji danych (jednostka przestrzenna)	Demografia			Bezrobotni	Bezpieczeństwo			Edukacja i kapitał ludzki	Aktywność społeczna
	Zmiana liczby ludności w latach 2018-2023	Saldo ruchu naturalnego na 1000 mieszkańców	Saldo migracji na 1000 mieszkańców	Odsetek osób bezrobotnych	Liczba popełnionych wykroczeń, przestępstw na 100 mieszkańców	Liczba zdarzeń komunikacyjnych bez ofiar na 100 mieszkańców	Liczba interwencji służb porządku publicznego na 100 mieszkańców	Średni wynik egzaminu ośmioklasisty (%)	Liczba organizacji pożytku publicznego na 1000 mieszkańców
Babino	0,35	-0,02	-1,36	-1,55	-0,93	2,73	2,19	3,54	0,54
Barszczewo	0,08	-0,23	0,47	0,27	-0,10	0,10	-0,56	-0,28	0,12
Czapłino	0,27	-0,70	-0,72	0,88	1,73	1,09	0,40	-0,28	0,54
Choroszcz	0,46	0,61	-0,04	-0,02	0,41	0,47	1,06	-0,28	0,02
Dzikie	0,43	-0,43	0,60	-0,67	-0,39	-0,77	0,05	-0,28	0,54
Gajowniki	0,01	-2,17	0,22	-1,04	-0,93	-0,77	-1,24	-0,28	-0,54
Izbiszczce	1,16	1,81	0,84	1,36	-0,93	-0,77	0,14	-0,28	0,36
Jeroniki	-0,57	-2,02	0,27	0,58	0,37	0,59	-0,33	-0,28	-0,54
Klepacze	-0,41	0,31	-0,77	0,02	-0,93	0,18	-0,54	-0,28	-0,43
Krupniki	-0,14	-0,16	-0,34	-0,82	-0,93	-0,17	0,43	-0,28	-0,54
Konowaty	0,67	1,65	0,13	-0,37	0,15	-0,77	-0,71	-0,28	-0,54
Kościuki	-0,70	-0,02	-0,11	-1,55	0,15	-0,77	-1,02	-0,28	1,10
Kruszewo	0,91	0,67	0,84	2,85	-0,04	1,10	0,67	-0,28	2,19
Łyski	-0,57	-1,21	0,09	-0,71	-0,93	0,84	0,75	-0,28	-0,54
Mińce	0,31	0,94	0,84	1,83	0,30	-0,77	-0,75	-0,28	-0,54
Ogrodniki	0,25	1,13	0,84	0,90	-0,93	-0,77	-1,42	-0,28	-0,54
Oliszki	-0,51	0,66	-0,31	-0,60	-0,49	-0,77	-0,45	-0,28	-0,54

Diagnoza służąca wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji – gminy Choroszcz

Pańki	0,59	-0,02	0,84	0,23	0,00	-0,77	-1,17	-0,28	0,17
Porosły	-4,40	-1,69	-3,89	0,40	-0,93	1,59	2,01	-0,28	-0,54
Rogówek	0,20	-1,13	-0,75	-0,76	0,51	-0,77	-1,02	-0,28	3,87
Rogowo	0,87	0,73	1,26	0,03	1,47	-0,77	-0,05	-0,28	0,20
Ruszczany	0,15	-0,02	-0,73	-0,08	0,85	-0,77	-0,48	-0,28	-0,54
Sienkiewicze	-0,33	0,53	0,99	-0,77	-0,93	2,22	1,84	-0,28	-0,54
Śliwno	0,79	-0,02	0,60	-0,97	-0,93	-0,77	-1,03	-0,28	1,08
Zaczerlany	-0,52	1,20	-0,20	1,05	-0,14	-0,77	-0,50	-0,28	-0,54
Złotoria	0,73	-0,16	0,60	-0,47	1,40	0,17	1,20	3,54	-0,26
Żółtki	-0,06	-0,26	-0,18	-0,03	3,08	-0,12	0,54	-0,28	-0,07

Źródło: opracowanie własne

Tabela 9. Wskaźniki cząstkowe po normalizacji – sfera społeczna, część 2 (natężenie zjawisk kryzysowych – im wyższa wartość tym większy kryzys w sferze społecznej)

Nazwa jednostki agregacji danych (jednostka przestrzenna)	Pomoc społeczna								
	Odsetek osób korzystających z pomocy społecznej	Udział osób powyżej 60 r.ż. w ogóle osób korzystających z pomocy społecznej	Udział osób korzystających z pomocy społecznej z powodu						
			ubóstwa	alkoholizmu	przemocy w rodzinie	bezdomności	bezrobocia	niepełnosprawności	długotrwałej lub ciężkiej choroby
			w ogóle osób korzystających z pomocy społecznej						
Babino	-1,11	-0,79	-0,52	-0,78	-0,84	-1,11	-0,84	-0,72	-0,32
Barszczewo	0,13	-0,79	-0,52	1,61	-0,84	0,13	-0,84	-0,72	-0,32
Czaplino	2,52	-0,79	1,45	0,67	0,92	2,52	0,92	2,37	-0,32
Choroszcz	0,16	0	0,41	0,01	0,65	0,16	0,65	0,17	0,81
Dzikie	-0,71	2,64	-0,52	-0,78	-0,84	-0,71	-0,84	0,98	-0,32

Diagnoza służąca wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji – gminy Choroszcz

Gajowniki	-1,11	-0,79	-0,52	-0,78	-0,84	-1,11	-0,84	-0,72	-0,32
Izbiszczce	0,65	0,49	-0,15	-0,38	-0,03	0,65	-0,03	0,55	-0,32
Jeroniki	-1,11	-0,79	-0,52	-0,78	-0,84	-1,11	-0,84	-0,72	-0,32
Klepacze	0,14	-0,29	0,08	0,48	0,17	0,14	0,17	0,98	-0,32
Krupniki	-0,9	0,35	-0,05	-0,78	1,31	-0,90	1,31	0,41	-0,32
Konowały	0,89	-0,11	-0,52	-0,78	-0,84	0,89	-0,84	-0,72	-0,32
Kościuki	1,69	-0,79	-0,52	-0,78	-0,84	1,69	-0,84	-0,72	-0,32
Kruszewo	1,88	-0,03	0,39	0,28	0,95	1,88	0,95	-0,72	2,96
Łyski	-0,65	-0,79	-0,52	2,41	-0,84	-0,65	-0,84	-0,72	-0,32
Mińce	-0,19	2,64	-0,52	-0,78	-0,84	-0,19	-0,84	-0,72	-0,32
Ogrodniki	-1,11	-0,79	-0,52	-0,78	-0,84	-1,11	-0,84	-0,72	-0,32
Oliszki	0,02	-0,3	1,12	0,13	1,01	0,02	1,01	-0,24	-0,32
Pańki	-0,77	0,92	-0,28	2,41	0,78	-0,77	0,78	0,98	-0,32
Porosły	-1,05	0,92	-0,44	-0,78	2,39	-1,05	2,39	-0,72	-0,32
Rogówek	-1,11	-0,79	-0,52	-0,78	-0,84	-1,11	-0,84	-0,72	-0,32
Rogowo	0,14	0,19	-0,24	0,59	-0,38	0,14	-0,38	0,25	3,89
Ruszczany	0,22	1,78	0,03	-0,78	-0,03	0,22	-0,03	2,68	-0,32
Sienkiewiczze	0,48	0,35	4,40	1,88	2,39	0,48	2,39	-0,72	-0,32
Śliwno	1,65	-0,79	-0,52	0,13	-0,84	1,65	-0,84	1,71	-0,32
Zaczerlany	-0,52	-0,79	-0,24	-0,78	0,78	-0,52	0,78	-0,72	-0,32
Złotoria	0,09	-0,03	0,23	-0,25	0,06	0,09	0,06	0,03	-0,32
Żółtki	-0,31	-0,79	-0,52	0,13	-0,84	-0,31	-0,84	-0,72	-0,32

Źródło: opracowanie własne

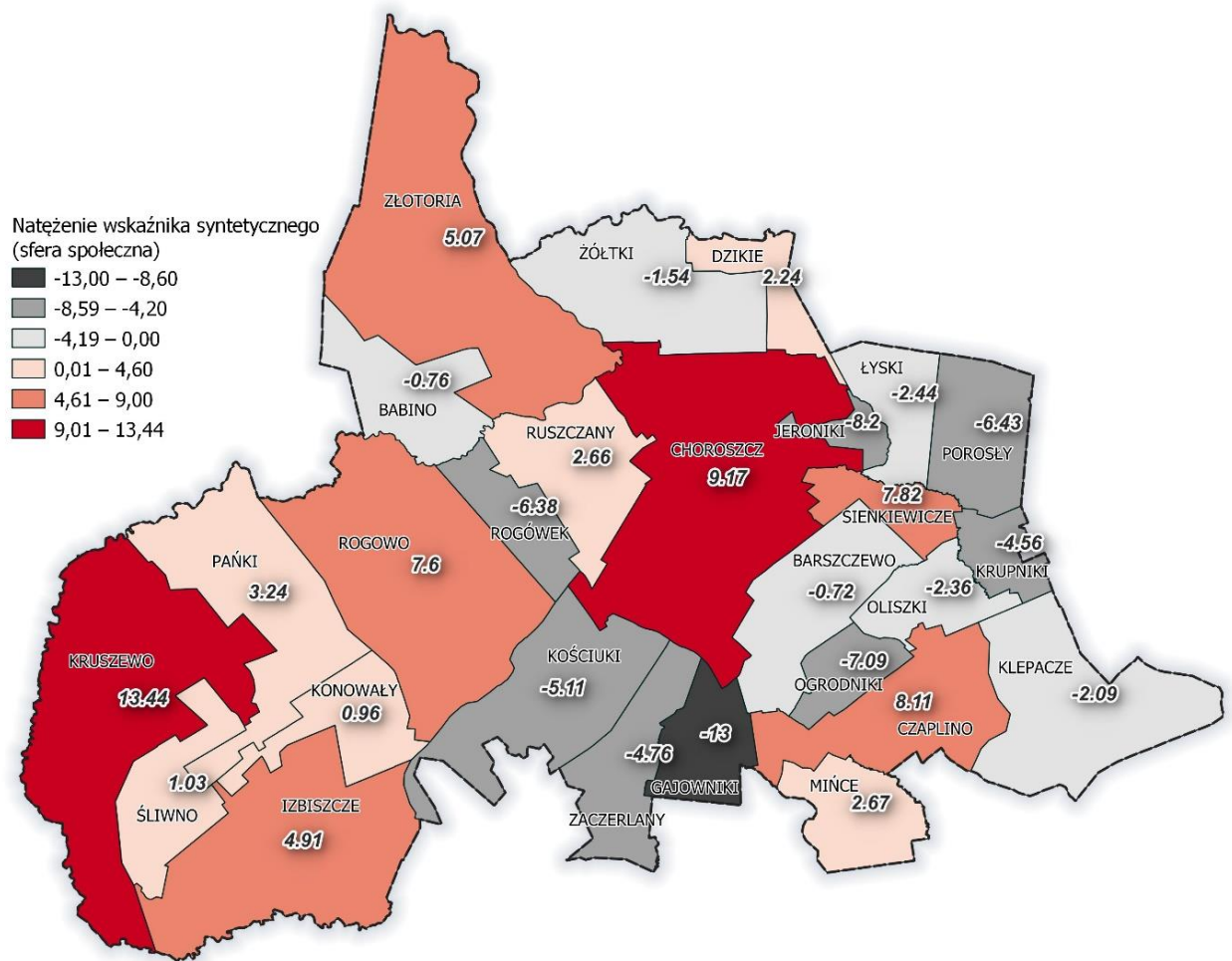
Tabela 10. Wskaźnik syntetyczny – sfera społeczna (podsumowanie)

Nazwa jednostki agregacji danych (jednostka przestrzenna)	Wartość wskaźnika syntetycznego dla sfery społecznej
Kruszewo	13,44
Choroszcz	9,17
Czaplino	8,11
Sienkiewicze	7,82
Rogowo	7,60
Złotoria	5,07
Izbiszczce	4,91
Pańki	3,24
Mińce	2,67
Ruszczany	2,66
Dzikie	2,24
Śliwno	1,03
Konowały	0,96
Barszczewo	-0,72
Babino	-0,76
Żółtki	-1,54
Klepacze	-2,09
Oliszki	-2,36
Łyski	-2,44
Krupniki	-4,56
Zaczerlany	-4,76
Kościuki	-5,11
Rogówek	-6,38
Porosły	-6,43
Ogrodniki	-7,09
Jeroniki	-8,20
Gajowniki	-13,00

Źródło: opracowanie własne

Diagnoza służąca wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji – gminy Choroszcz

Rysunek 2. Wskaźnik syntetyczny – sfera społeczna (natężenie zjawisk kryzysowych – im wyższa wartość tym większy kryzys w sferze społecznej)

Źródło: opracowanie własne

W efekcie niniejszej analizy uzyskano wynik:

obszar gminy Choroszcz, znajdujący się w stanie kryzysowym, z powodu koncentracji negatywnych zjawisk społecznych, to obszar jednostek przestrzennych: Babino, Choroszcz, Łyski, Jeroniki, Kruszewo, Kościuki, Rogowo, Porosły, Dzikie, Złotoria, Czaplino, Gajowniki, Mińce.

KROK 4. Analiza danych w pozostałych sferach

Zgodnie z wytycznymi ustawy o rewitalizacji w procedurze delimitacji, oprócz analizy negatywnych zjawisk w sferze społecznej, uwzględnia się także występowanie kryzysu w przynajmniej jednej z pozostałych sfer: gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej i technicznej. Występowanie kryzysu w sferze społecznej stanowi podstawę do wyznaczenia obszaru zdegradowanego, a sfery pozaspołeczne stanowią w tym przypadku kolejną, uzupełniającą tę decyzję przesłankę.

W ramach Kroku 4 przeprowadzono szczegółową diagnozę zjawisk występujących na terenie gminy Choroszcz w pozostałych (pozaspołecznych) sferach wskazanych w ustawie o rewitalizacji.

Analiza – analogicznie jak w Kroku 2 – została przeprowadzona w podziale na ustalone jednostki przestrzenne z uwzględnieniem łącznie 15 wskaźników opisujących negatywne zjawiska gospodarcze, środowiskowe, techniczne i funkcjonalno-przestrzenne.

Zgodnie z wytycznymi ustawy o rewitalizacji analizie poddano także wskaźniki pozwalające na ocenę stopnia dostępności przestrzeni i obiektów dla osób ze szczególnymi potrzebami. W tym celu w sferze funkcjonalno-przestrzennej i technicznej uwzględniono takie wskaźniki jak:

- występowanie miejsc parkingowych dedykowanych osobom z niepełnosprawnością przy budynkach użyteczności publicznej,
- odsetek budynków użyteczności publicznej z toaletą dostosowaną do potrzeb osób z niepełnosprawnością.

Tabela 11. Wykaz wskaźników do sfery gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej i technicznej

L.p.	Nazwa wskaźnika	Źródło danych	Definicja wskaźnika
1.	Liczba aktywnych podmiotów gospodarczych na 100 mieszkańców	Urząd Miejski w Choroszczy	Wskaźnik świadczy o stanie lokalnej gospodarki i występowaniu ewentualnych problemów na lokalnym rynku pracy.
2.	Udział zawieszonych podmiotów gospodarczych w ich ogólnej liczbie (%)	Urząd Miejski w Choroszczy	Wskaźnik świadczy o stanie lokalnej gospodarki i występowaniu ewentualnych problemów w obszarze gospodarczym, które pośrednio mogą także wpływać na kondycję lokalnego rynku pracy.
3.	Średnie roczne stężenie B(a)P	Główny Inspektorat Ochrony Środowiska	Wskaźnik obrazuje stan jakości powietrza na podstawie danych.
4.	Obszar zagrożenia powodziowego 10% (raz na 10 lat)	Urząd Miejski w Choroszczy	Wskaźnik informuje o zagrożeniu naturalnym (powodzie) na danym obszarze.
5.	Obszary zagrożone powodzią od wód gruntowych (podtopienia)	Urząd Miejski	Wskaźnik informuje o zagrożeniu naturalnym (podtopienia) na danym obszarze.
6.	Występowanie powierzchniowych form ochrony przyrody SUMA (Parki Narodowe, Natura 2000, OChK)	Urząd Miejski w Choroszczy	Wskaźnik mówi o tym czy na danym obszarze występuje któraś z form ochrony przyrody (Parki Narodowe, Natura 2000, Obszar Chronionego Krajobrazu). Dla człowieka i jego jakości życia sąsiedztwo obszarów chronionych, z zachowanym naturalnym biosystemem, jest czynnikiem sprzyjającym (pozytywny wpływ na zdrowie). Ponadto wskaźnik świadczy o występowaniu na danym obszarze terenów wymagających specjalnego traktowania, ze względu na występujące na nich walory środowiskowe, poddane prawnej ochronie.
7.	Ilość odpadów komunalnych (Mg/km ²)	Urząd Miejski w Choroszczy	Wskaźnik informuje o ilości odpadów komunalnych w przeliczeniu na kilometr kwadratowy danego obszaru. Może świadczyć o zanieczyszczeniu lub niskiej świadomości ekologicznej mieszkańców.

Diagnoza służąca wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji – gminy Choroszcz

8.	Odsetek budynków podłączonych do sieci wodociągowej (%)	Urząd Miejski w Choroszczy	Wskaźnik obrazuje stopień zwodociągowania poszczególnych jednostek i może świadczyć o konieczności rozwoju sieci wodociągowej.
9.	Odsetek budynków podłączonych do sieci kanalizacyjnej (%)	Urząd Miejski w Choroszczy	Wskaźnik obrazuje stopień skanalizowania poszczególnych jednostek i może świadczyć o konieczności rozwoju sieci kanalizacyjnej.
10.	Gęstość średnioważona przystanków	Urząd Miejski w Choroszczy	Wskaźnik obrazuje poziom dostępności do publicznej usługi komunikacyjnej oraz warunki dla mobilności i przemieszczania się.
11.	Występowanie placówek opieki zdrowotnej	Urząd Miejski w Choroszczy	Wskaźnik świadczy o występowaniu na danym obszarze placówek ochrony zdrowia – dalsza odległość od nich (brak na danym obszarze) może być znaczącym utrudnieniem dla mieszkańców jednostki.
12.	Występowanie miejsc parkingowych dedykowanych OzN przy budynkach użyteczności publicznej	Urząd Miejski w Choroszczy	Wskaźnik świadczy o niedostosowaniu infrastruktury publicznej do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.
13.	Odsetek budynków użyteczności publicznej z toaletą dostosowaną do potrzeb OzN (%)	Urząd Miejski w Choroszczy	Wskaźnik świadczy o niedostosowaniu infrastruktury publicznej do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.
14.	Udział liczby pieców do wymiany/budynków z nieekologicznymi źródłami ciepła w ogólnej liczbie budynków (%)	Urząd Miejski w Choroszczy	Wskaźnik obrazuje jakość tkanki budowlanej poprzez udział budynków korzystających z nieekologicznych źródeł energii cieplnej.
15.	Liczba budynków zabytkowych na km ²	Urząd Miejski w Choroszczy	Wskaźnik obrazuje jakość tkanki budowlanej i może świadczyć o konieczności ponoszenia dodatkowych nakładów finansowych na utrzymanie obiektów zabytkowych.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GIOŚ i UM w Choroszczy

Sfera gospodarcza

Rozwój gminy zależy od sytuacji gospodarczej na jej terenie. Rozwijający się biznes prowadzi do rozwoju całego obszaru, sprzyja likwidacji problemów społecznych (np. bezrobocia). Z kolei zjawiska kryzysowe w sferze gospodarczej mogą potęgować problemy i negatywne trendy społeczne – emigrację, pogorszenie sytuacji demograficznej, wzrost zagrożenia ubóstwem. Kondycja gospodarcza gminy jest jedną z determinant jakości życia jej mieszkańców.

Analizując sytuację gospodarczą gminy należy uwzględnić także lokalne uwarunkowania oraz specyfikę/charakter gminy, szczególnie w sytuacji kiedy mamy do czynienia z gminą miejsko – wiejską, gdzie obszary rolnicze odgrywają istotną rolę w strukturze przestrzennej i funkcjonalnej gminy.

Gmina Choroszcz jest gminą zróżnicowaną, charakteryzującą się zarówno obszarami typowo miejskimi, gdzie funkcje gospodarcze są funkcjami dominującymi, jak i obszarami o tzw. wiejskim charakterze. W ramach niniejszej analizy gospodarczej skoncentrowano się tylko na zaprezentowaniu wskaźników odnoszących się do podmiotów gospodarczych, nie analizując funkcji rolniczej, ponieważ pozarolnicza działalność gospodarcza ma największy wpływ na identyfikację potencjalnych kryzysów w sferze gospodarczej gminy Choroszcz.

Bazując na danych źródłowych, uzyskanych z Urzędu Miejskiego w Choroszczy, do analizy sfery gospodarczej zostały wykorzystane dwa wskaźniki:

— Liczba aktywnych podmiotów gospodarczych na 100 mieszkańców w 2023 r.

Najwięcej aktywnych podmiotów gospodarczych w przeliczeniu na 100 mieszkańców występuje w sołectwie Kościuki (9,93). Najmniejsza koncentracja podmiotów gospodarczych w przeliczeniu na 100 mieszkańców występuje w sołectwie Babino, gdzie nie ma obecnie żadnego aktywnego podmiotu gospodarczego, w sołectwie Rogowo (1,90) i w sołectwie Izbiszcz (1,95). Poniżej średniej dla gminy (6,09) znajduje się także m.in. miasto Choroszcz (5,52).

— Udział zawieszonych podmiotów gospodarczych w ich ogólnej liczbie w 2023 r.

Podmioty gospodarcze zawieszono do jeden z czynników jaki informuje o kondycji lokalnej gospodarki wskazując na występowania trudności w prowadzeniu biznesów. Przyczyny zawieszenia działalności gospodarczej bywają różne (np. osobiste), ale najczęściej wynikają ze znaczącego pogorszenia kondycji ekonomicznej podmiotu gospodarczego. Co ważne zawieszenie działalności gospodarczej nie jest równoznaczne z jej rozwiązaniem,

Diagnoza służąca wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji – gminy Choroszcz

likwidacją. Zawieszanie ma charakter czasowy. Tym samym wskaźnik ten to swoisty „barometr gospodarczy” pokazujący kierunek i natężenie potencjalnych zagrożeń w lokalnym środowisku, które mogą prowadzić do bardziej radykalnych decyzji takich jak likwidacja działalności gospodarczej. Prowadząc aktywną politykę lokalną, nastawioną na rozwój gospodarczy gminy, diagnoza na poziomie zawieszenia działalności gospodarczych powinna być zawsze uwzględniana, ponieważ z niej mogą wynikać lokalne działania wspierające. Największy udział zawieszonych podmiotów gospodarczych, w ich ogólnej liczbie, występuje w sołectwie Babino – 100,00% (wartość jest wprost skorelowana z liczbą aktywnych podmiotów gospodarczych na 100 mieszkańców – wskaźnik opisany powyżej). Wysoką wartość wskaźnika obserwujemy dla sołectw: Ogrodniki (50,00%), Rogowo (40,00%) i Czaplino (36,36%). Średnia dla gminy wynosi 17,83% i wyższą niż średnia dla gminy wartość przedmiotowy wskaźnik przyjmuje w 16 sołectwach i mieście Choroszcz (18,46%).

Tabela 12. Podsumowanie wskaźników wg jednostek analitycznych (sołectw) – sfera gospodarcza

Nazwa jednostki agregacji danych (jednostka przestrzenna)	Liczba aktywnych podmiotów gospodarczych na 100 mieszkańców	Udział zawieszonych podmiotów gospodarczych w ich ogólnej liczbie (%)
Babino	0,00	100,00
Barszczewo	7,31	6,98
Czaplino	4,09	36,36
Choroszcz	5,52	18,46
Dzikie	8,10	8,00
Gajowniki	3,07	16,67
Izbiszczce	1,95	16,67
Jeroniki	8,55	9,09
Klepacze	6,69	19,89
Krupniki	9,48	14,77
Konowały	2,84	20,00
Kościuki	9,93	12,50
Kruszewo	4,12	22,22
Łyski	8,92	20,00
Mińce	4,07	28,57
Ogrodniki	2,94	50,00
Oliszki	6,61	17,86
Pańki	4,28	12,50
Porosły	9,19	13,44
Rogówek	4,76	0,00
Rogowo	1,90	40,00

Diagnoza służąca wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji –
gminy Choroszcz

Nazwa jednostki agregacji danych (jednostka przestrzenna)	Liczba aktywnych podmiotów gospodarczych na 100 mieszkańców	Udział zawieszonych podmiotów gospodarczych w ich ogólnej liczbie (%)
Ruszczany	3,53	25,00
Sienkiewicze	7,04	25,00
Śliwno	3,50	28,57
Zaczerlany	5,73	21,43
Złotoria	2,84	17,24
Żółtki	5,09	26,47
Gmina Choroszcz	6,09	17,83

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych pozyskanych z Urzędu Miejskiego w Choroszczy

Sfera środowiskowa

Stan środowiska w miejscu zamieszkania znacząco wpływa na jakość życia. Od niego zależy kondycja zdrowotna, postrzeganie przestrzeni w miejscu zamieszkania czy poczucie dobrostanu, które znacząco wpływa na wzmocnienie funkcji osadniczych danego obszaru. Od stanu środowiska zależy także atrakcyjność gospodarcza (np. jako obszaru turystycznego) terenu. Wraz ze wzrostem świadomości społecznej na temat takich zagadnień jak zanieczyszczenie powietrza, zmiany klimatyczne czy konieczność szczególnej ochrony obszarów uznanych za przyrodniczo cenne, a także wraz ze wzrostem trendów konsumpcyjnych takich jak zero waste, stan środowiska w danym miejscu staje się coraz ważniejszym czynnikiem kształtującym atrakcyjność obszaru.

Na podstawie danych uzyskanych od Urzędu Miejskiego w Choroszczy oraz w oparciu o dane Głównego Inspektora Ochrony Środowiska (GIOŚ) za 2023 r. do analizy sfery środowiskowej wykorzystano pięć wskaźników:

- Średnie roczne stężenie B(a)P,
- Występowanie obszarów o zagrożeniu powodziowym 10% (raz na 10 lat),
- Występowanie obszarów zagrożonych powodzią od wód gruntowych (podtopieniami),
- Występowanie powierzchniowych form ochrony przyrody (Parki Narodowe, obszary Natura 2000, OChK),
- Ilość odpadów komunalnych na km².

Sytuacja dla wartości wskaźnika średniego stężenia B(a)P w gminie Choroszcz wygląda następująco: najwyższe stężenie odnotowywano w sołectwach Klepacze (1,24) [ng/m³], Jeroniki (1,23) i Sienkiewiczze (1,23). Średnia dla gminy Choroszcz wyniosła 0,89. Najmniejsze średnie stężenie B(a)P odnotowano w sołectwach Kruszewo (0,2), Kościuki (0,21) i Pańki (0,21).

Przeanalizowano także dwa wskaźniki odnoszące się do występowania zagrożeń powodzią i podtopieniami na danym obszarze. Zagrożenie tymi niekorzystnymi zjawiskami przyrodniczymi prowadzi do obniżenia atrakcyjności obszaru i świadczy o potrzebie podjęcia działań na rzecz zmniejszenia ww. niebezpieczeństwa. Zagrożenie powodziowe 10% (raz na 10 lat) odnotowano w sołectwach Kruszewo, Izbiszczce, Pańki, Śliwno, Rogówek, Złotoria, Babino, Rogowo, Ruszczany, Żółtki i Dzikie, oraz w mieście Choroszcz. Zbadano także występowanie obszarów zagrożonych podtopieniami (powodzią od wód gruntowych). Takie zagrożenie występowało w sołectwach Zaczerlany, Konowały, Kościuki, Dzikie, Żółtki, Ruszczany, Rogowo, Babino, Złotoria, Rogówek, Śliwno, Pańki, Izbiszczce i Kruszewo, i w mieście Choroszcz.

Diagnoza służąca wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji – gminy Choroszcz

Na terenie, na którym istnieją obszary chronione (parki narodowe, obszary chronionego krajobrazu lub obszar Natura 2000 - jak w przypadku gminy Choroszcz), stan środowiska naturalnego przyjmuje wyższe wartości. Dla człowieka i jego jakości życia sąsiedztwo obszarów chronionych, z zachowanym naturalnym biosystemem, jest czynnikiem sprzyjającym, mającym pozytywny wpływ na zdrowie ludzkie (poprzez m.in. poprawę samopoczucie i ogólnego zdrowia psychicznego, wpływając pozytywnie na samoocenę i redukcję stresu, podnosząc odporność organizmu). Tym samym wskaźnik: występowanie powierzchniowych form ochrony przyrody należy uznać jako stymulant rozwoju danej jednostki – oznakę pozytywnej sytuacji w sferze środowiskowej, ekosystemie życia mieszkańców danej jednostki przestrzennej. Analogicznie, tam gdzie obszary chronione nie występują (poniższe oznaczenie: NIE), można mówić o kryzysie w sferze środowiskowej. W gminie Choroszcz powierzchniowe formy ochrony przyrody, w 2023 roku, istniały w jednostkach przestrzennych: Zaczerlany, Konowały, Kościuki, Żółtki, Ruszczany, Rogowo, Babino, Złotoria, Rogówek, Śliwno, Pańki, Izbiszcze i Kruszewo, a także na terenie miasta Choroszcz. Tym samym jednostki przestrzenne ich pozbawione, zakwalifikowane do sytuacji kryzysowej w sferze środowiskowej, to: Barszczewo, Czaplino, Dzikie, Gajowniki, Jeroniki, Klepacze, Krupniki, Łyski, Mińce, Ogrodniki, Oliszki, Porosty, Sienkiewiczze.

O ryzyku potencjalnego zanieczyszczenia środowiska naturalnego świadczyć może wysoka wartość wskaźnika ilości odpadów komunalnych na jednostkę powierzchni (kilometr kwadratowy). Najwyższe wartości odnotowano w sołectwach Krupniki (161,01), Porosty (154,05) i w mieście Choroszcz (126,01). Średnia wartość dla gminy wyniosła 36,81.

Tabela 13. Podsumowanie wskaźników wg jednostek analitycznych (1-6) – sfera środowiskowa

Nazwa jednostki agregacji danych (jednostka przestrzenna)	Średnie roczne stężenie B(a)P w 2021 r. [ng/m ³]	Obszar zagrożenia powodziowego 10% (raz na 10 lat)	Obszary zagrożone powodzią od wód gruntowych (podtopienia)	Występowanie powierzchniowych form ochrony przyrody (Parki Narodowe, Natura 2000, OChK)	Ilość odpadów komunalnych (Mg/km ²)
Babino	0,29	TAK	TAK	TAK	7,68
Barszczewo	1,03	NIE	NIE	NIE	35,57
Czaplino	0,83	NIE	NIE	NIE	9,88
Choroszcz	0,85	TAK	TAK	TAK	126,01
Dzikie	0,85	TAK	TAK	NIE	47,31
Gajowniki	0,29	NIE	NIE	NIE	19,51
Izbiszczce	0,21	TAK	TAK	TAK	8,53
Jeroniki	1,23	NIE	NIE	NIE	43,07
Klepacze	1,24	NIE	NIE	NIE	95,74
Krupniki	1,20	NIE	NIE	NIE	161,01
Konowały	0,23	NIE	TAK	TAK	14,62
Kościuki	0,21	NIE	TAK	TAK	7,20
Kruszewo	0,20	TAK	TAK	TAK	4,35
Łyski	1,17	NIE	NIE	NIE	63,20
Mińce	0,50	NIE	NIE	NIE	12,91
Ogrodniki	0,67	NIE	NIE	NIE	19,07
Oliszki	1,03	NIE	NIE	NIE	47,76
Pańki	0,22	TAK	TAK	TAK	14,22
Porosły	1,06	NIE	NIE	NIE	154,05
Rogówek	0,25	TAK	TAK	TAK	14,21
Rogowo	0,37	TAK	TAK	TAK	8,59
Ruszczany	0,40	TAK	TAK	TAK	12,31

Diagnoza służąca wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji –gminy Choroszcz

Sienkiewiczze	1,22	NIE	NIE	NIE	35,93
Śliwno	0,23	TAK	TAK	TAK	13,35
Zaczerlany	0,26	NIE	TAK	TAK	16,92
Złotoria	0,25	TAK	TAK	TAK	19,59
Żółtki	0,59	TAK	TAK	TAK	25,15
Gmina Choroszcz	0,89	TAK	TAK	TAK	36,81

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych pozyskanych z Urzędu Miejskiego w Choroszczy oraz Głównego Inspektora Ochrony Środowiska.

Sfera techniczna

Istotnym obszarem analizy służącej identyfikacji negatywnych czynników i zjawisk pozaspołecznych jest również sfera techniczna, która w szczególności odnosi się do oceny stopnia degradacji stanu technicznego obiektów budowlanych (w tym o przeznaczeniu mieszkaniowym), niedostatku rozwiązań technicznych umożliwiających efektywne korzystanie z istniejących obiektów budowlanych oraz identyfikacji barier w dostępie do budynków osób ze szczególnymi potrzebami. Elementy te bezpośrednio wpływają na jakość przestrzeni wspólnych w gminie i w obliczu wysokich wskaźników wskazują na regresję rozwoju społeczno-gospodarczego.

Na podstawie danych uzyskanych od Urzędu Miejskiego w Choroszczy oraz jego jednostek organizacyjnych w ramach analizy sfery technicznej odniesiono się do 3 wskaźników:

- odsetek budynków użyteczności publicznej z toaletą dostosowaną do potrzeb osób z niepełnosprawnością (%),
- udział budynków z piecami do wymiany/z nieekologicznymi źródłami ciepła w ogólnej liczbie budynków (%),
- liczba budynków zabytkowych na km².

Wybrane powyżej wskaźniki pozwalają na ocenę poszczególnych jednostek pod względem występowania zarówno negatywnych, jak i pozytywnych zjawisk w sferze technicznej.

- Odsetek budynków użyteczności publicznej z toaletą dostosowaną do potrzeb OzN

Budynki użyteczności publicznej stanowią przestrzeń realizacji szerokiego katalogu usług skierowanych do wszystkich mieszkańców gminy. Ich usytuowanie naturalnie koncentruje się w jednostkach licznie zamieszkiwanych, pełniących często funkcje skierowane do całej gminy lub kilku sołectw. Podział gminy Choroszcz na dużą liczbę jednostek analitycznych, w tym wiele zamieszkałych przez stosunkowo niewielkie społeczności, przekłada się na występowanie jednostek/sołectw, w których nie występują budynki użyteczności publicznej. W tych przypadkach mieszkańcy mają jednak możliwość korzystania z obiektów usytuowanych w sąsiednich miejscowościach, co przekłada się na tym większe znaczenie funkcjonalności i dostępności tych budynków. Obiekty użyteczności publicznej powinny – w myśl ustawy o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami - spełniać szereg warunków odnoszących się do zastosowanych rozwiązań budowlanych i technicznych realizujących zasadę dostępności. Konieczność uwzględniania wskaźnika odnoszącego się do sprawdzenia stanu dostępności obiektów użyteczności publicznej dla osób z niepełnosprawnościami wynika z zapisów wspomnianej ustawy z 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, która wprowadziła zmiany w ustawie o rewitalizacji (z dn. 09.10.2015 r.) w zakresie wymaganych do weryfikacji zagadnień w ramach sfery technicznej. Bariery architektoniczne są jednymi z najpoważniejszych niedogodności a także istotnymi mechanizmami dyskryminacji, z którymi często spotykają się osoby o szczególnych

Diagnoza służąca wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji – gminy Choroszcz

potrzebach, w tym osoby z niepełnosprawnościami. W ramach przeprowadzonej dla gminy Choroszcz analizy spełniania warunków dostępności obiektów użyteczności publicznej skoncentrowano się na podstawowym w tym zakresie elemencie jakim jest dostępność pomieszczenia higieniczno-sanitarnego (toaleta dostosowana do potrzeb osób z niepełnosprawnościami).

Spośród jednostek przestrzennych, w których istnieją budynki użyteczności publicznej, najgorsza sytuacja miała miejsce w sołectwach Porosły, Oliszki, Złotoria, Konowały, Kruszewo, Barszczewo, Rogowo i Rogówek, gdzie żaden budynek użyteczności publicznej nie był wyposażony w taką toaletę. W skali gminy odsetek budynków wyposażonych w taką toaletę wynosi 31,25%.

O wyzwaniach o charakterze technicznym, stojących przed danym obszarem, świadczy duży odsetek pieców, które wymagają wymiany/budynków, które mają nieekologiczne źródła energii cieplnej. W gminie Choroszcz największy odsetek takich budynków w 2023 odnotowano w sołectwach Zaczerlany (60,82), Barszczewo (48,92) i Kruszewo (27,23). Wartość średnia dla gminy wyniosła 13,06.

Budynki zabytkowe wymagają często ponoszenia nakładów na ich utrzymanie, co może stanowić poważne wyzwanie dla mieszkańców i administracji na danym obszarze. Największy odsetek takich budynków, zdecydowanie większy niż w innych jednostkach, odnotowano w mieście Choroszcz (7,09). Ponad średnią dla gminy (1,09) znajdowało się jeszcze sołectwo Oliszki (1,12).

Tabela 14. Podsumowanie wskaźników wg jednostek analitycznych– sfera techniczna

Nazwa jednostki agregacji danych (jednostka przestrzenna)	Odsetek budynków użyteczności publicznej z toaletą dostosowaną do potrzeb OzN (%)	Udział liczby pieców do wymiany/ budynków z nieekologicznymi źródłami ciepła w ogólnej liczbie budynków	Liczba budynków zabytkowych na km ²
Babino	brak B.U.P.	0,00	0,00
Barszczewo	0,00	48,92	0,89
Czaplino	brak B.U.P.	18,40	0,32
Choroszcz	50,00	17,43	7,09
Dzikie	brak B.U.P.	7,03	0,00
Gajowniki	brak B.U.P.	12,00	0,33
Izbiszczce	50,00	0,94	0,09
Jeroniki	brak B.U.P.	23,08	0,00
Klepacze	50,00	5,50	0,36
Krupniki	brak B.U.P.	8,42	0,00

Diagnoza służąca wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji – gminy Choroszcz

Konowały	0,00	8,38	0,28
Kościuki	brak B.U.P.	5,26	0,56
Kruszewo	0,00	27,23	0,35
Łyski	100,00	7,64	1,05
Mińce	brak B.U.P.	19,87	0,86
Ogrodniki	brak B.U.P.	1,75	0,00
Oliszki	0,00	3,57	1,12
Pańki	brak B.U.P.	24,73	0,59
Porosły	0,00	9,54	0,00
Rogówek	0,00	1,00	0,37
Rogowo	0,00	5,22	0,74
Ruszczany	brak B.U.P.	9,14	0,00
Sienkewicze	brak B.U.P.	7,39	0,00
Śliwno	brak B.U.P.	2,98	0,00
Zaczerlany	100,00	60,82	0,24
Złotoria	0,00	6,28	0,38
Żółtki	100,00	7,84	0,84
Gmina Choroszcz	31,25	13,06	1,09

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych pozyskanych z Urzędu Miejskiego w Choroszczy

Sfera przestrzenno-funkcjonalna

Sfera przestrzenno-funkcjonalna jest kolejnym istotnym obszarem wymagany w procesie identyfikacji zagadnień kryzysowych pozwalających na wyznaczenie obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji na terenie gminy. W jej zakresie znajdują się aspekty dotyczące m.in. infrastruktury technicznej, dostępności przestrzennej usług publicznych oraz rozwiązań dostępnościowych dla osób ze szczególnymi potrzebami.

Na podstawie danych uzyskanych od Urzędu Miejskiego w Choroszczy do analizy sfery przestrzenno-funkcjonalnej wykorzystano sześć wskaźników:

- odsetek budynków podłączonych do sieci wodociągowej w ogólnej liczbie budynków w 2023 r.,
- odsetek budynków podłączonych do sieci kanalizacyjnej w ogólnej liczbie budynków w 2023 r.,
- występowanie placówek opieki zdrowotnej na danym obszarze,

Diagnoza służąca wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji – gminy Choroszcz

- gęstość średnioważona przystanków,
 - występowanie miejsc parkingowych dedykowanych OzN wg jednostki.
- Odsetek budynków podłączonych do sieci wodociągowej w ogólnej liczbie budynków w 2023 r.

Wskaźnik ten obrazuje stopień zwodociągowania budynków w danej jednostce w gminie. Niższy odsetek budynków podłączonych do sieci wodociągowej przekłada się bezpośrednio na warunki bytowe i jakość życia mieszkańców obszaru. Najwyższy odsetek budynków posiadających przyłącze do sieci wodociągowej znajduje się w sołectwach Klepacze (57,21%), Łyski (44,39%), Krupniki (40,25%) i Sienkiewiczze (39,13%), a także w mieście Choroszcz (49,60%). Pozostałe sołectwa plasują się poniżej średniej dla gminy, która wynosi 35,27%. Najniższy stopień zwodociągowania obserwowany jest w sołectwach Babino (0%), Mińce (8,61%) i Kościuki (8,77%).

- Odsetek budynków podłączonych do sieci kanalizacyjnej w ogólnej liczbie budynków w 2022 r.

Podobnie jak w przypadku sieci wodociągowej, dostęp do sieci kanalizacyjnej jest istotnym aspektem przekładającym się na jakość zamieszkiwania na danym obszarze. Dodatkowo wpływa także znacząco na jakość środowiska naturalnego, eliminując czynniki ryzyka jego naruszenia. Rzecz jasna na dostęp do tego typu infrastruktury wpływają różne czynniki zarówno związane z ukształtowaniem terenu czy gęstością zaludnienia, które determinują poziom racjonalności i opłacalności rozwoju tej infrastruktury. Jednakże bezsprzecznie należy uznać, że brak dostępu do sieci kanalizacyjnej wpływa na jakość i komfort życia na danym obszarze. Analizowany wskaźnik określa stopień skanalizowania budynków położonych w poszczególnych jednostkach przestrzennych gminy Choroszcz. W aż 20 jednostkach żaden z budynków nie miał takiego podłączenia, są to sołectwa: Sienkiewiczze, Dzikie, Ogrodniki, Kruszewo, Gajowniki, Złotoria, Barszczewo, Rogowo, Oliszki, Konowały, Ruszczany, Zaczerlany, Pańki, Izbiszczce, Śliwno, Czaplino, Rogówek, Kościuki, Mińce i Babino. Średnia wartość odsetka dla gminy – 18,76%.

- Gęstość średnioważona przystanków (średnia geometryczna gęstości demograficznej i gęstości geograficznej przystanków)

Dostęp do publicznej komunikacji zbiorowej jest istotnym czynnikiem decydującym o jakości życia na danym obszarze. Bliskość przystanków jest ważna dla zapewnienia swobodnego poruszania się po gminie, mobilności mieszkańców oraz wpływa na zapewnienie większej dostępności do usług, instytucji publicznych oraz przestrzeni

Diagnoza służąca wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji – gminy Choroszcz

publicznej. Ma to szczególne znaczenie w odniesieniu do osób starszych i osób ze szczególnymi potrzebami, ale także dzieci i młodzieży. Do charakterystyki ww. czynnika wybrano wskaźnik uwzględniający gęstość przystanków na 1000 mieszkańców, jak i na kilometr kwadratowy jednostki analitycznej. W procesie konstruowania wskaźnika uwzględniono: przystanki komunikacyjne których właścicielem jest Województwo Podlaskie (Uchwała nr LIV/853/2023 Sejmiku Województwa Podlaskiego z dn. 22.08.2023 r.) oraz te których zarządcą jest Powiat Białostocki (Uchwała nr LXXXIII/607/2023 Rady Powiatu Białostockiego z dn. 30.11.2023 r.). Najniższe wartości tego wskaźnika występują w sołectwach Oliszki (3,28), Ruszczany (3,41) i Mińce (4,82). Średnia dla gminy – 11,52 .

— Występowanie placówek opieki zdrowotnej

Istnienie i łatwość dostępu do opieki zdrowotnej jest kluczowe dla komfortu i poczucia bezpieczeństwa mieszkańców danego obszaru. Szczególne znaczenie ma to dla osób starszych, a także z problemami i specjalnymi potrzebami zdrowotnymi. Co więcej postępujące zmiany demograficzne, starzenie się społeczeństwa, to czynniki jakie rolę dostępności do usług medycznych, z roku na rok będą podnosić, czynią ją jedną z kluczowych dla zapewnienia wysokiej jakości życia mieszkańców. Oczywiście jest, że rozwój sieci placówek opieki zdrowotnej może mieć naturalne ograniczenia wynikające m.in. z rachunku ekonomicznego – nie w każdym sołectwie/miejscu może powstać placówka opieki zdrowotnej, jednak strategiczne decyzje samorządu lokalnego mogą zmierzać w kierunku zapewnienia dostępu do takiej placówki dla mieszkańców każdego sołectwa m.in. poprzez wdrażanie rozwiązań typu taksówka dla seniora, itp. ułatwiających dotarcie mieszkańcom do placówek opieki zdrowotnej. Tym samym, w kontekście planowania rozwoju gminy, dostęp do placówek opieki zdrowotnej jest bardzo istotny. Na terenie gminy Choroszcz takie placówki występowały w 2023 jedynie w mieście Choroszcz i Konowałach.

— Występowanie miejsc parkingowych dedykowanych osobom z niepełnosprawnościami przy budynkach użyteczności publicznej według jednostki

Ostatni wskaźnik, uwzględniony w ramach sfery przestrzenno-funkcjonalnej, odnosi się do oceny istniejących w poszczególnych jednostkach analitycznych warunków związanych z zapewnieniem dostępności architektonicznej do budynków, usług, przestrzeni dla osób z niepełnosprawnościami. Zwrócenie uwagi na wprowadzane w przestrzeń publiczną rozwiązania sprzyjające korzystaniu z niej przez osoby ze szczególnymi potrzebami, w tym wprost przez osoby z niepełnosprawnościami, jest nie tylko znakiem czasu – upowszechnienia się zasad uniwersalnego projektowania, ale także wymogiem ustawowym – ustawa o zapewnieniu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami z dn. 19.07.2019 r. Wchodząc w życie niniejsza ustawa zmieniła zalecenia ustawy o rewitalizacji (z dn. 09.10.2015 r.) w jeszcze większym stopniu kierując jej zalecenia

Diagnoza służąca wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji – gminy Choroszcz

w stronę poprawy warunków życia i funkcjonowania osób ze szczególnymi potrzebami, osób często narażonych na marginalizację lub wręcz dyskryminację ze względu na np. niepełnosprawność czy też obniżony poziom sprawności z powodu wieku albo choroby i przez to ograniczenia w korzystaniu z przestrzeni publicznej. W tym aspekcie przeanalizowano wskaźnik ujmujący występowanie na terenie danej jednostki analitycznej przy budynkach użyteczności publicznej miejsc parkingowych przeznaczonych dla osób z niepełnosprawnościami. Miejsc takich nie było w budynkach znajdujących się w sołectwach Izbiszczce, Klepacze, Konowały, Kruszewo, Oliszki, Porosły, Rogówek, Rogowo, Złotoria oraz Żółtki (oznaczenie w tabeli poniżej: NIE) co wskazuje na sytuację kryzysową. Miejsca dedykowane osobom z niepełnosprawnościami były natomiast w sołectwach Zaczerlany, Łyski i Barszczewo, a także w mieście Choroszcz.

Tabela 15. Podsumowanie wskaźników wg sołectw – sfera przestrzenno-funkcjonalna

Nazwa jednostki agregacji danych (jednostka przestrzenna)	Odsetek budynków podłączonych do sieci wodociągowej (%)	Odsetek budynków podłączonych do sieci kanalizacyjnej (%)	Gęstość średnioważona przystanków	Występowanie placówek opieki zdrowotnej	Występowanie miejsc parkingowych dedykowanych OzN przy budynkach użyteczności publicznej
Babino	0,00	0,00	15,08	NIE	brak B.U.P.
Barszczewo	25,76	0,00	25,20	NIE	TAK
Czaplino	15,34	0,00	9,10	NIE	brak B.U.P.
Choroszcz	49,60	41,79	12,86	TAK	TAK
Dzikie	34,38	0,00	31,98	NIE	brak B.U.P.
Gajowniki	26,67	0,00	31,31	NIE	brak B.U.P.
Izbiszczce	21,07	0,00	16,88	NIE	NIE
Jeroniki	31,87	23,08	27,78	NIE	brak B.U.P.
Klepacze	57,21	43,18	9,68	NIE	NIE
Krupniki	40,25	17,04	7,94	NIE	brak B.U.P.
Konowały	24,55	0,00	17,90	TAK	NIE
Kościuki	8,77	0,00	9,42	NIE	brak B.U.P.
Kruszewo	26,76	0,00	16,20	NIE	NIE
Łyski	44,39	19,09	21,29	NIE	TAK
Mińce	8,61	0,00	4,82	NIE	brak B.U.P.
Ogrodniki	27,19	0,00	14,13	NIE	brak B.U.P.
Oliszki	24,64	0,00	3,28	NIE	NIE
Pańki	22,53	0,00	11,42	NIE	brak B.U.P.
Porosły	28,23	27,55	9,36	NIE	NIE

Diagnoza służąca wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji –
gminy Choroszcz

Nazwa jednostki agregacji danych (jednostka przestrzenna)	Odsetek budynków podłączonych do sieci wodociągowej (%)	Odsetek budynków podłączonych do sieci kanalizacyjnej (%)	Gęstość średnioważona przystanków	Występowanie placówek opieki zdrowotnej	Występowanie miejsc parkingowych dedykowanych OzN przy budynkach użyteczności publicznej
Rogówek	12,00	0,00	5,93	NIE	NIE
Rogowo	24,73	0,00	15,36	NIE	NIE
Ruszczany	24,19	0,00	3,41	NIE	brak B.U.P.
Sienkewicze	39,13	0,00	32,51	NIE	brak B.U.P.
Śliwno	16,67	0,00	21,09	NIE	brak B.U.P.
Zaczerlany	23,20	0,00	10,61	NIE	TAK
Złotoria	26,37	0,00	11,23	TAK	NIE
Żółtki	32,49	18,21	8,43	NIE	NIE
Gmina Choroszcz	35,27	18,76	11,52	TAK	TAK

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych pozyskanych z Urzędu Miejskiego w Choroszczy

Podsumowanie

Analiza wskaźników tzw. pozaspółecznych i porównanie ich wartości z wartościami dla gminy pozwoliła na stwierdzenie, które obszary/jednostki przestrzenne objęte są kryzysem w poszczególnych sferach: gospodarczej, środowiskowej i przestrzenno-funkcjonalnej i technicznej.

Sfery gospodarcza, środowiskowa, techniczna i przestrzenno-funkcjonalna zdiagnozowane zostały z wykorzystaniem zarówno danych ilościowych, jak i jakościowych, opisanych w Kroku 4. Każdy ze wskaźników poddano obiektywnej ocenie, aby wskazać, czy sprzyja on rozwojowi czy wpływa na pogłębianie się kryzysu na danym obszarze. Natężenie zjawisk kryzysowych w sferach pozaspółecznych zostało obliczone poprzez przypisanie każdemu ze wskaźników (w ramach poszczególnych sfer) punktów - odnosząc uzyskaną wartość do średniej wartości wskaźnika dla gminy. W przypadku wartości wskaźnika wskazującej na sytuację mniej korzystną niż średnia dla gminy nadano jednostce 1 punkt, w przypadku sytuacji korzystniejszej niż średnia gminna było to 0 punktów. W przypadku wskaźników jakościowych ocenianych jako TAK/NIE 1 punkt nadano jednostkom, w których odpowiedź wskazywała na destymulantę rozwojową np. w przypadku wskaźnika: występowanie obszarów o zagrożeniu powodziowym 10% (raz na 10 lat) punktowana destymulantą była odpowiedź TAK. Uzyskaną w ten sposób przez poszczególne jednostki łączną liczbę punktów w danej sferze interpretuje się jako syntetyczną ocenę natężenia kryzysu w danej sferze. W poszczególnych sferach maksymalna, łączna liczba punktów wynosiła:

- dla sfery gospodarczej 2 punkty (2 analizowane wskaźniki);
- dla sfery środowiskowej 5 punktów (5 analizowanych wskaźników);
- dla sfery technicznej 3 punkty (3 analizowane wskaźniki);
- dla sfery funkcjonalno – przestrzennej 5 punktów (5 analizowanych wskaźników).

Przyjęto, iż o wysokim natężeniu zjawisk kryzysowych w danej sferze świadczy uzyskana przez jednostkę liczba punktów równa lub wyższa niż 50% maksymalnej, łącznej liczby punktów dla danej sfery. Tym samym wysokie natężenie zjawisk kryzysowych wymagało uzyskania:

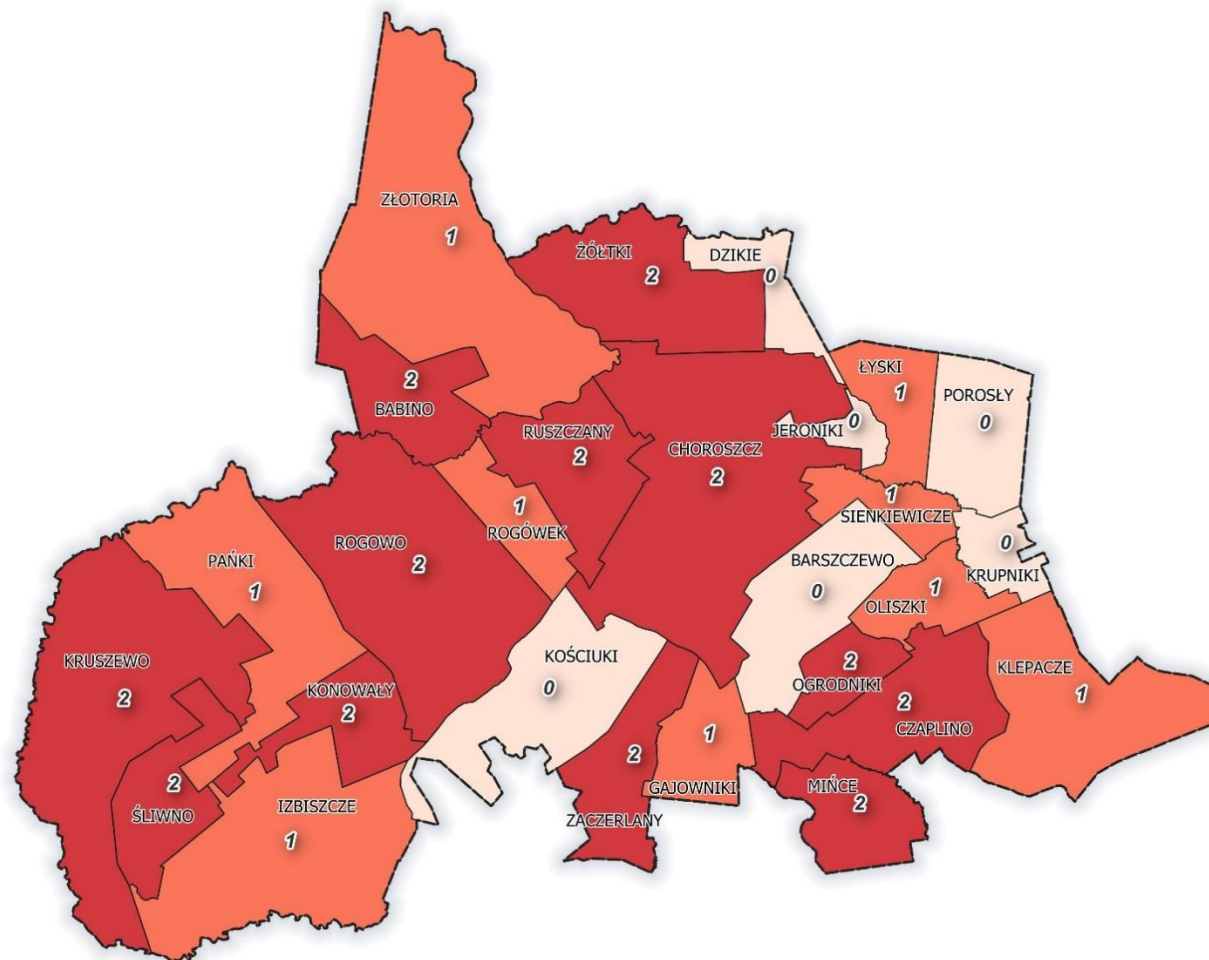
- dla sfery gospodarczej minimum 1 punkty (na 2 możliwe do uzyskania);
- dla sfery środowiskowej minimum 3 punkty (na 5 możliwych do uzyskania);
- dla sfery technicznej minimum 2 punkty (na 3 możliwe do uzyskania);

Diagnoza służąca wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji – gminy Choroszcz

- dla sfery funkcjonalno – przestrzennej minimum 3 punktów (na 5 możliwych do uzyskania).

Wartości punktowe uzyskane przez wszystkie jednostki analityczne w ramach czterech analizowanych sfer pozaspołecznych, przedstawiają poniższe rysunki (kartogramy).

Rysunek 3. Syntetyczna ocena kryzysu w sferze gospodarczej – natężenie zjawisk kryzysowych wzrasta wraz z natężeniem kolorystyki na kartogramie

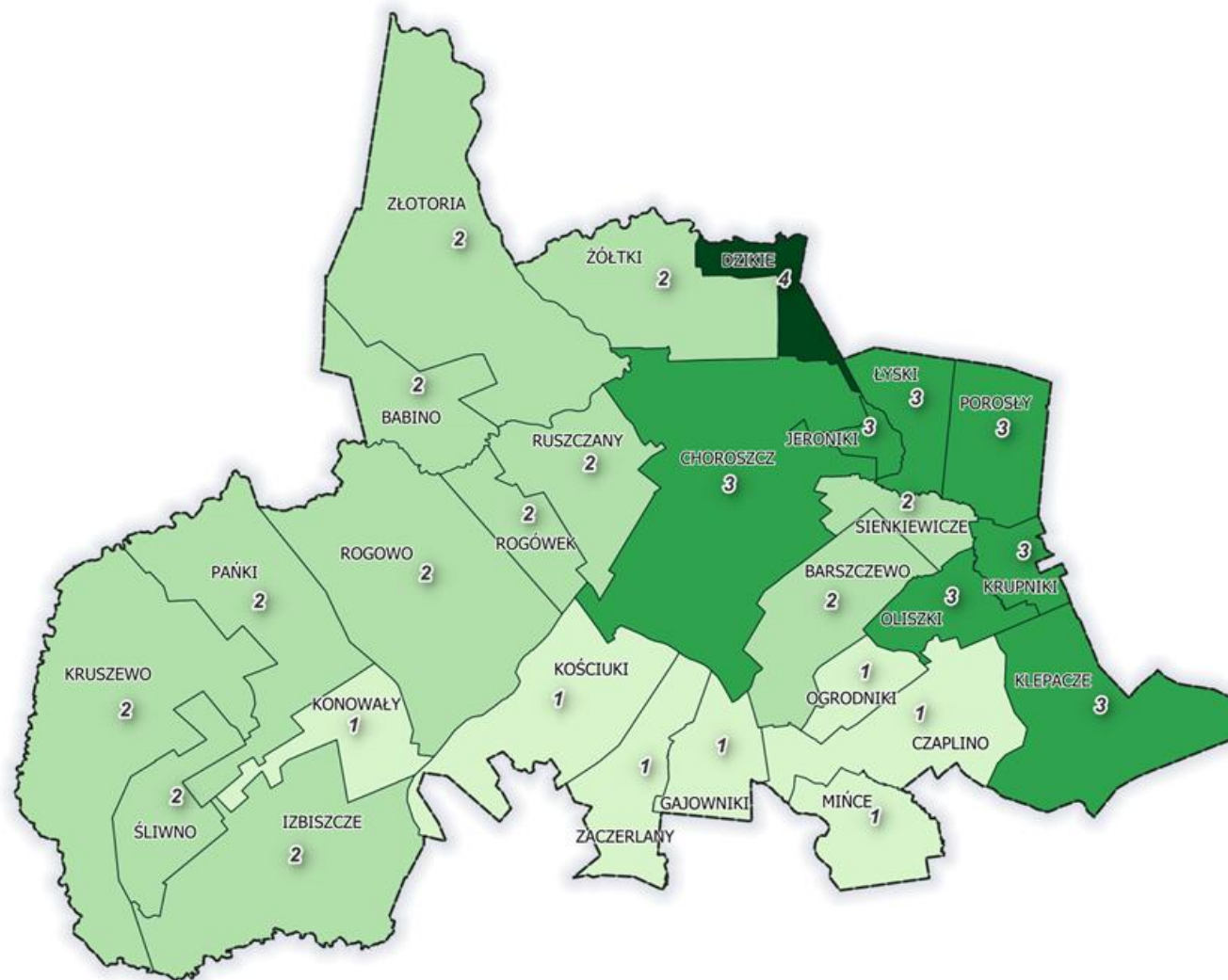
Źródło: opracowanie własne

Diagnoza służąca wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji – gminy Choroszcz

W ramach sfery gospodarczej przeanalizowano 2 wskaźniki cząstkowe. Wysokie natężenie zjawisk kryzysowych w tej sferze (50% i więcej analizowanych wskaźników przyjęło wartość mniej korzystną niż średnia gminna) zidentyfikowano w sołectwach:

- dwa wskaźniki: Kruszewo, Choroszcz, Śliwno, Rogowo, Konowały, Babino, Ruszczany, Żółtki, Ogrodniki, Czaplino, Mińce, Zaczerlany,
- jeden wskaźnik: Złotoria, Pańki, Izbiszczce, Gajowniki, Rogówek, Oliszki, Klepacze, Łyski, Sienkiewiczze.

Rysunek 4. Syntetyczna ocena kryzysu w sferze środowiskowej – natężenie zjawisk kryzysowych wzrasta wraz z natężeniem kolorystyki na kartogramie

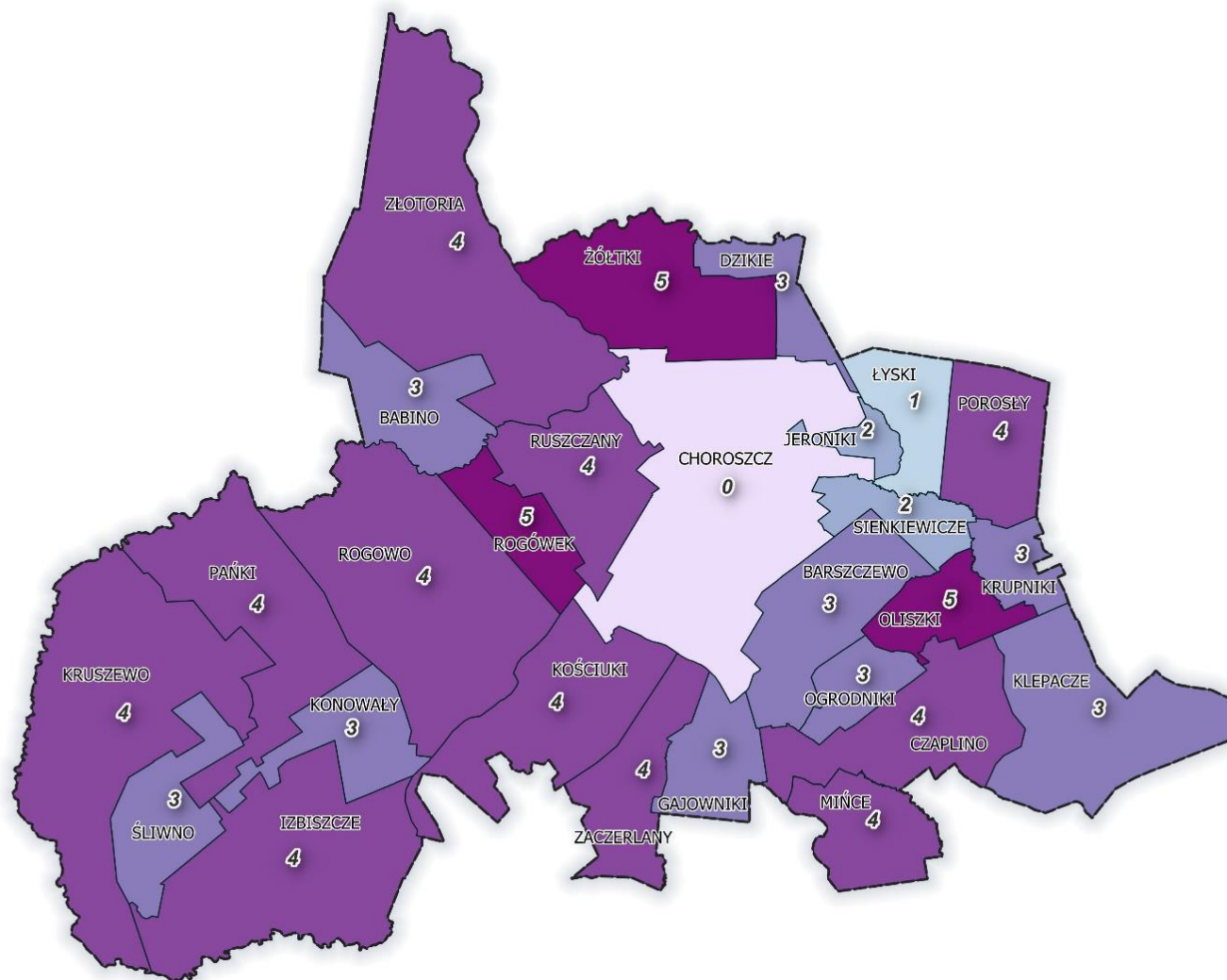
Źródło: opracowanie własne

Diagnoza służąca wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji – gminy Choroszcz

W odniesieniu do sfery środowiskowej analizie poddano 5 wskaźników cząstkowych. Wysokie natężenie zjawisk kryzysowych (50% i więcej analizowanych wskaźników przyjęło wartość mniej korzystną niż średnia gminna) dotyczyło sołectw:

- cztery wskaźniki: Dzikie,
- trzy wskaźniki: Choroszcz, Jeroniki, Łyski, Porosły, Krupniki, Oliszki, Klepacze.

Rysunek 5. Syntetyczna ocena kryzysu w sferze przestrzenno – funkcjonalnej – natężenie zjawisk kryzysowych wzrasta wraz z natężeniem kolorystyki na kartogramie

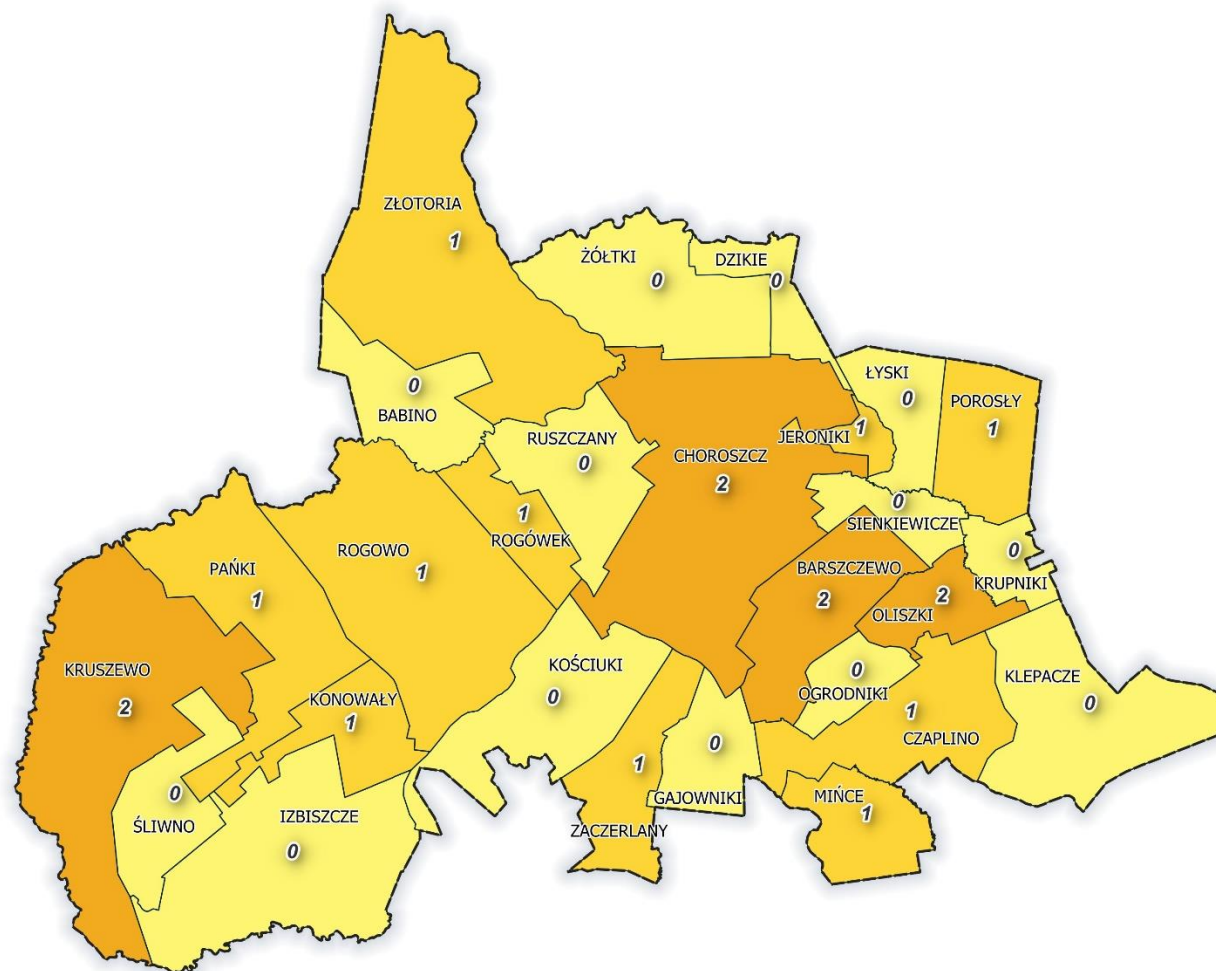
Źródło: opracowanie własne

Diagnoza służąca wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji – gminy Choroszcz

W przypadku sfery funkcjonalno – przestrzennej w diagnozie wykorzystano 5 wskaźników częściowych. Najbardziej zdegradowane obszary stanowiły jednostki Żółtki, Rogówek i Oliszki, gdzie odnotowano niekorzystną sytuację pod względem wszystkich pięciu wskaźników. Wysokie natężenie zjawisk kryzysowych (50% i więcej analizowanych wskaźników przyjęło wartość mniej korzystną niż średnia gminna) dotyczyło sołectw:

- pięć wskaźników: Żółtki, Rogówek, Oliszki;
- cztery wskaźniki: Kruszewo, Izbiszczce, Pańki, Rogowo, Złotoria, Ruszczany, Porosły, Kościuki, Zaczerlany, Mińce, Czaplino;
- trzy wskaźniki: Dzikie, Babino, Konowały, Śliwno, Gajowniki, Barszczewo, Ogrodniki, Krupniki, Klepacze.

Rysunek 6. Syntetyczna ocena kryzysu w sferze technicznej – natężenie zjawisk kryzysowych wzrasta wraz z natężeniem kolorystyki na kartogramie

Źródło: opracowanie własne

Diagnoza służąca wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji – gminy Choroszcz

W ramach sfery technicznej przeanalizowano łącznie 3 wskaźniki. Wysokie natężenie zjawisk kryzysowych (50% i więcej analizowanych wskaźników przyjęło wartość mniej korzystną niż średnia gminna) zdiagnozowano w sołectwach:

— dwa wskaźniki: Barszczewo, Choroszcz, Kruszewo, Oliszki.

KROK 5. Wyznaczenie obszaru zdegradowanego

W ramach przeprowadzonej analizy wskaźnikowej wyznaczono obszar zdegradowany w gminie Choroszcz. Za obszary zdegradowane przyjęto jednostki przestrzenne, w których wartość wskaźnika syntetycznego (sfera społeczna) była powyżej zero (Krok 3) oraz występował kryzys przynajmniej w jednej z pozaspołecznych sfer (Krok 4) o wysokim poziomie natężenia zjawiska kryzysowego (50% i więcej analizowanych dla danej sfery wskaźników przyjęło wartość mniej korzystną niż średnia gminna).

Jednostki te zostały wyróżnione w poniższej tabeli która przyjęła następującą konstrukcję: nazwa jednostki przestrzennej, wartość wskaźnika syntetycznego dla danej jednostki przestrzennej oraz zestawienie sfer pozaspołecznych gdzie występują zjawiska kryzysowe dla danej jednostki przestrzennej. Jednostki agregacji danych (przestrzenne) zaprezentowano w układzie: od najwyższych do coraz niższych wartości wskaźnika syntetycznego.

Tabela 16. Wyniki analizy wskaźnikowej – obszary zdegradowane

Nazwa jednostki przestrzennej	Wartość wskaźnika syntetycznego dla sfery społecznej	Sfera gospodarcza	Sfera środowiskowa	Sfera funkcjonalno-przestrzenna	Sfera techniczna
		Wysokie natężenie zjawisk kryzysowych (50% i więcej analizowanych dla danej sfery wskaźników przyjęło wartość mniej korzystną niż średnia gminna)			
Kruszewo	13,44	TAK	NIE	TAK	TAK
Choroszcz	9,17	TAK	TAK	NIE	TAK
Czaplino	8,11	TAK	NIE	TAK	TAK
Sienkiewiczze	7,82	TAK	NIE	NIE	NIE
Rogowo	7,60	TAK	NIE	TAK	NIE
Złotoria	5,07	TAK	NIE	TAK	NIE
Izbiszczce	4,91	TAK	NIE	TAK	NIE
Pańki	3,24	TAK	NIE	TAK	NIE
Mińce	2,67	TAK	NIE	TAK	NIE
Ruszczany	2,66	TAK	NIE	TAK	NIE
Dzikie	2,24	NIE	TAK	TAK	NIE
Śliwno	1,03	TAK	NIE	TAK	NIE
Konowały	0,96	TAK	NIE	TAK	NIE
Barszczewo	-0,72	NIE	NIE	TAK	TAK
Babino	-0,76	TAK	NIE	TAK	NIE
Żółtki	-1,54	TAK	NIE	TAK	NIE
Klepacze	-2,09	TAK	TAK	TAK	NIE
Oliszki	-2,36	TAK	TAK	TAK	TAK
Łyski	-2,44	TAK	TAK	NIE	NIE
Krupniki	-4,56	NIE	TAK	TAK	NIE
Zaczerlany	-4,76	TAK	NIE	TAK	NIE
Kościuki	-5,11	NIE	NIE	TAK	NIE

Diagnoza służąca wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji –gminy Choroszcz

Rogówek	-6,38	TAK	NIE	TAK	NIE
Porosły	-6,43	NIE	TAK	TAK	NIE
Ogrodniki	-7,09	TAK	NIE	TAK	NIE
Jeroniki	-8,20	NIE	TAK	NIE	NIE
Gajowniki	-13,00	TAK	NIE	TAK	NIE

Źródło: opracowanie własne

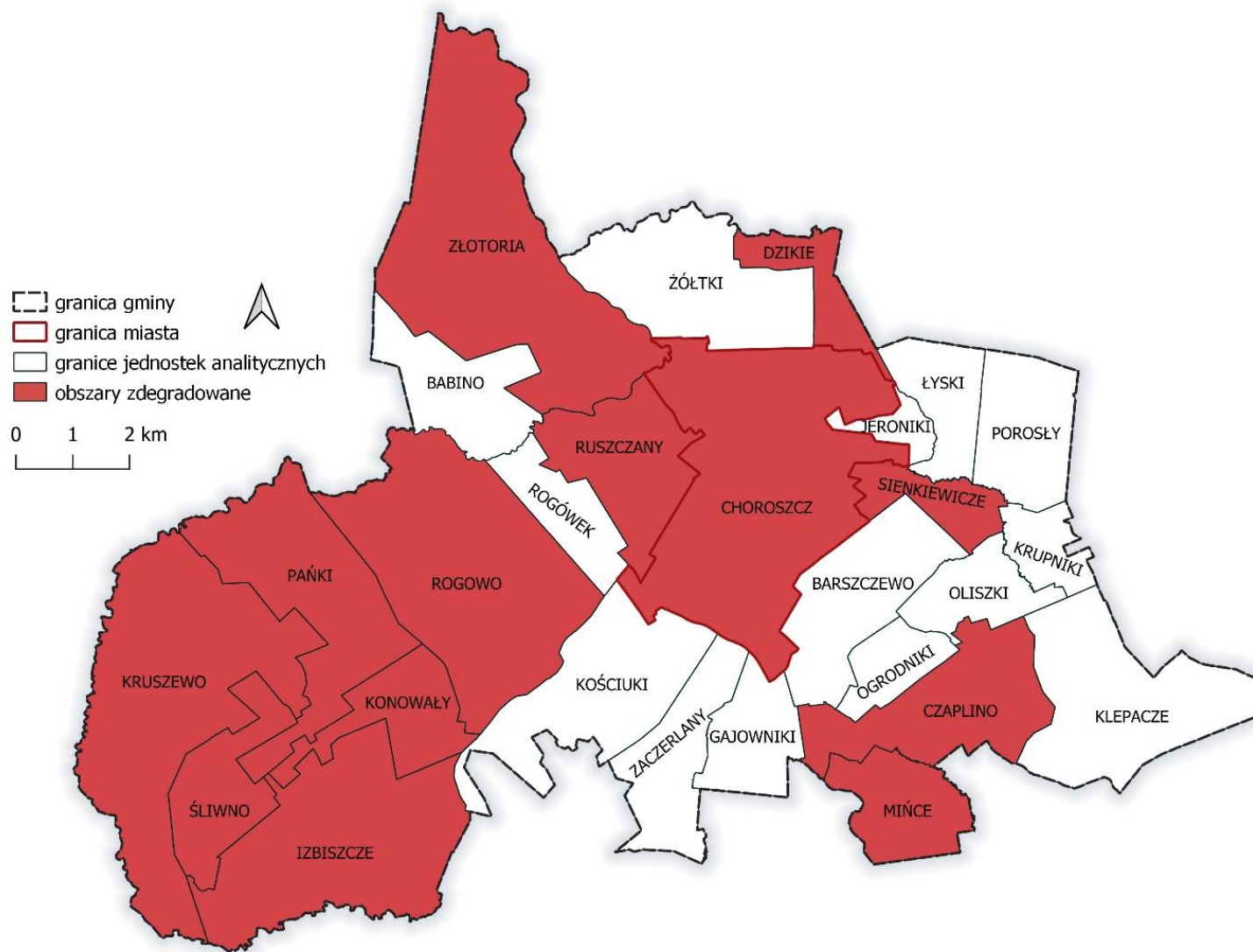
Obszar zdegradowany został wyznaczony na terenie jednostek przestrzennych:

Kruszewo, Choroszcz, Czaplino, Sienkiewiczze, Rogowo, Złotoria, Izbiszczce, Pańki, Mińce, Ruszczany, Dzikie, Śliwno, Konowały.

Powierzchnia obszaru zdegradowanego wynosi 106,708 km², co stanowi 65% powierzchni całej gminy Choroszcz.

Obszar zdegradowany zamieszkuje 8924 osoby, co stanowi 54% ludności.

Rysunek 7. Obszar zdegradowany – gminy Choroszcz

Źródło: opracowanie własne

KROK 6. Wyznaczenie obszaru rewitalizacji

Uwzględniając wszystkie przeprowadzone i opisane wyżej działania (Kroki: 1 – 5) możliwe było wyznaczenie obszaru rewitalizacji.

Całość wyznaczonego w Kroku 5 obszaru zdegradowanego przewyższała wartości wskazane w ustawie o rewitalizacji (tzn. obszar większy niż 20% powierzchni gminy oraz zamieszkiwany przez ponad 30% mieszkańców gminy). Tym samym należało dokonać zawężenia wskazanego obszaru do standardu odpowiadającego obszarowi rewitalizacji czyli obszarowi obejmującemu nie więcej niż 20% powierzchni gminy i zamieszkałemu przez nie więcej niż 30% mieszkańców gminy. W tym celu przyjęto następujące drogi postępowania:

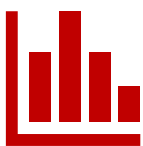
— ilościowe

- o pogłębione wnioski z analizy wskaźnikowej opracowanej dla obszaru gminy Choroszcz

oraz

— jakościowe

- o wyniki spotkań roboczych z liderami samorządowymi oraz przedstawicielami Urzędu Miejskiego w Choroszczy oraz jednostek podległych,
- o spacer badawczy (o charakterze wizji lokalnej).

Pogłębiona **analiza danych** wskazała na potrzebę wyznaczenia obszaru rewitalizacji w przestrzeni jednostki/sołectwa Kruszewo ze względu na wspomnianą wcześniej najwyższą wartość wskaźnika syntetycznego prezentującą kryzys w sferze społecznej (Krok 3) wzmocnioną kryzysami w pozostałych trzech sferach pozaspołecznej – z wyłączeniem sfery środowiskowej (Krok 4). Kolejną jednostką, o drugim co do wartości wskaźnika syntetycznym, wskazującym na wysoki kryzys w sferze społecznej, była jednostka Choroszcz miasto, gdzie także dodatkowo w trzech sferach pozaspołecznych odnotowano wyraźną sytuację kryzysową (sfera gospodarcza, środowiskowa i techniczna). Łączna liczba mieszkańców w jednostce Kruszewo oraz Choroszcz przekraczała dopuszczalną wartość do 30% ogółu ludności gminy, jaką można przypisać obszarowi rewitalizacji, zgodnie z zaleceniami ustawy o rewitalizacji. Tym samym rekomendowano wyznaczenie obszaru rewitalizacji na terenie jednostek Kruszewo i miasto Choroszcz jednak w zawężonym zakresie (co do liczby mieszkańców i tym samym powierzchni). Równocześnie lokalizacja przestrzenna obu jednostek – duże oddalenie od siebie – wskazywała na potrzebę wyznaczenia potencjalnych dwóch podobszarów rewitalizacji na

Diagnoza służąca wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji – gminy Choroszcz

terenie gminy Choroszcz. Tym samym dokonano pogłębienia analizy danych dla jednostki Kruszewo oraz miasta Choroszcz celem uchwycenia danych / czynników uzasadniających wybór obszaru rewitalizacji.

Jednostka: Choroszcz - miasto

W przypadku miasta Choroszcz analizie pogłębionej poddano całe miasto do poziomu ulic (agregacja danych dla poszczególnych ulic w mieście Choroszcz). Wnioski z analizy pogłębionej danych zastanych wyraźnie wskazały na koncentrację szeregu zjawisk kryzysowych w części centralnej miasta.

W przypadku sfery społecznej, w omawianej jednostce przestrzennej, ze względu na jej charakter – bycie stolicą gminy - naturalnie dochodzi do koncentracji przejawów aktywności społecznej mieszkańców miasta i gminy. Jednak bliższa analiza wskazała m.in. że przy ul. H. Sienkiewicza znajduje się 6 z 13 organizacji pozarządowych działających w mieście, kolejne 2 znajdują się przy ul. Powstania Styczniowego i jedna przy al. Niepodległości, czyli w centralnej części miasta.

Istotnym czynnikiem jaki może wpłynąć na potencjalne wyznaczenie obszaru rewitalizacji jest koncentracja problemów społecznych w konkretnych lokalizacjach. Przykładowo zdiagnozowano (w oparciu o dane na dzień 31.12.2023 r.), że na samych tylko ulicach Powstania Styczniowego, Henryka Sienkiewicza i Lipowej mieszka 41% bezrobotnych zamieszkujących miasto Choroszcz. Na ulicy Akacyjowej prawie 10% procent mieszkańców było bezrobotnych (średnia dla gminy 1,19%, średnia dla miasta 1,84%). W centralnej części miasta Choroszcz znajdują się także ulice, w których wielu mieszkańców jest zmuszonych korzystać z środowiskowej pomocy społecznej. Przykładowo na ulicy Kraszewskiego jest to 10 osób, na Alei Niepodległości - 18 osób, 11 Listopada - 8 osób (w wypadku tej ulicy warto także zwrócić uwagę na wysoki udział korzystających z pomocy społecznej w ogólnej liczbie mieszkańców – ponad 10%), zaś przy ulicy Adama Mickiewicza – 7 osób. Wartości te stanowią znaczny udział w ogólnej liczbie 130 mieszkańców miasta Choroszcz korzystających z pomocy społecznej.

Analogicznie wygląda sytuacja dla zagrożeń bezpieczeństwa w mieście. Obszary cechujące się degradacją mają zwykle wyższy poziom zagrożeń dla bezpieczeństwa. Dla wykorzystania pełni potencjału terenu konieczne jest podwyższenie poczucia bezpieczeństwa mieszkańców. Z tego powodu dokonano analizy obszaru miasta Choroszcz w aspekcie odnotowania wysokich wartości popełnionych przestępstw i wykroczeń. W ogólnej liczbie 51 wykroczeń i przestępstw popełnionych w 2023 w mieście Choroszcz, 7 dopuszczono się na Placu im. Dr. Zygmunta Brodowicza, 6 na ul. Powstania Styczniowego, z kolei 5 przestępstw i wykroczeń dopuszczono się na al. Niepodległości, zaś po 4 wykroczenia i przestępstwa dopuszczono się na ulicach Białostockiej i Adama Mickiewicza. Zatem, 5 ulic z największymi wartościami popełnionych w 2023 wykroczeń i przestępstw w mieście znalazło się w centralnej części miasta Choroszcz.

Diagnoza służąca wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji – gminy Choroszcz

O poziomie bezpieczeństwa, oprócz statystyk popełnionych wykroczeń i przestępstw, świadczyć mogą także dane informujące o interwencjach służb porządku publicznego. W mieście Choroszcz (w 2023 r.) najwięcej ww. interwencji miało miejsce na ulicach: Sienkiewicza (113), Powstania Styczniowego (101) i Plac im. Dr. Zygmunta Brodowicza (88). Powyższe dane świadczą o kolejnym elemencie kompleksu problemów i zagrożeń społecznych, którymi dotknięta jest część Choroszczy.

Podsumowując, potencjalny podobszar rewitalizacji – centrum miasta Choroszcz, z takimi ulicami jak m.in. Aleja Niepodległości, ul. 11 Listopada, ul. Kraszewskiego, ul. Akacyjowa, ul. H. Sienkiewicza, ul. Lipowa, ul. Powstania Styczniowego, ul. A. Mickiewicza czy sam Rynek i Plac im. Dr. Zygmunta Brodowicza - cechuje się koncentracją: instytucji publicznych, organizacji społecznych i niezbędnej dla całej gminy infrastruktury. Stanowi centralną przestrzennie część miasta, o dużym znaczeniu nie tylko dla miasta Choroszcz, ale także dla całej gminy Choroszcz. Równocześnie obszar ten charakteryzuje się nawarstwieniem problemów społecznych. Tym samym należy rekomendować go do objęcia obszarem rewitalizacji. Konieczne jest bowiem podjęcie działań mających na celu pełne wykorzystanie potencjału rozwojowego przedmiotowej części jednostki przestrzennej.

Jednostka: Kruszewo

We wsi Kruszewo (stan na 31.12.2023 r.) mieszkało 170 osób, co stanowi 1% mieszkańców gminy.

Czynnikami jakie mogą wzmocnić rekomendację dotyczącą utworzenia w Kruszewie podobszaru rewitalizacji (wynikającą z wysokich wartości wskaźników świadczących o wielowymiarowym kryzysie – analiza przeprowadzona w ramach Krok 3 i Krok 4) są:

- po pierwsze – jest to obszar, na którym zachodzi duże natężenie problemów i negatywnych czynników społecznych;
- po drugie – ze względu na właściwości terenu, w szczególności przyrodnicze, obszar sołectwa Kruszewo cechuje się dużym potencjałem rozwojowym – może przyciągać turystów, co ma niebagatelne znaczenie dla całej gminy Choroszcz i jej rozwoju gospodarczego (w tym przede wszystkim sołectwa Kruszewo).

O szczególnie negatywnej tendencji można mówić w przypadku Kruszewa w kontekście jego parametrów demograficznych. Od 31.12.2018 r. do 31.12.2023 r. liczba mieszkańców sołectwa spadła aż o 6%, co wydaje się być szczególnie niepokojące biorąc pod uwagę ogólną tendencję wzrostową liczby ludności, jaką można zaobserwować w gminie Choroszcz (lata 2018-2023 wzrost o 10,59% w całej gminie). Bardzo niepokojąca zdaje się być także statystyka dotycząca urodzeń – jedynie jedno urodzenie w 2023 roku (dla porównania w podobnej wielkości wsi Czaplino w tej samej gminie odnotowano 3 urodzenia).

Diagnoza służąca wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji – gminy Choroszcz

Również pod względem bezrobocia sołectwo Kruszewo zmagало się z poważnymi problemami. W 2023 roku ponad 5% mieszkańców stanowiły osoby zarejestrowane jako bezrobotne, podczas gdy średnia dla gminy nieznacznie przekraczała 1% (należy pamiętać, że odsetek bezrobotnych obliczany jest w inny sposób niż stopa bezrobocia i może przyjmować co najwyżej takie same wartości jak ona, niemal zawsze przyjmuje jednakże wartości niższe).

O natężeniu problemów społecznych świadczy także liczba mieszkańców korzystających z pomocy społecznej. W Kruszewie stanowią oni ponad 5% ogółu mieszkańców, podczas gdy średnia dla gminy wyniosła ok. 1,8%. Szczególnie niepokojące zdaje się występowanie osób w wieku 0-18 lat, które korzystały ze świadczeń pomocy społecznej. Miejscowość zamieszkują także osoby korzystające z pomocy społecznej z tytułu niepełnosprawności oraz z tytułu długotrwałej i ciężkiej choroby, co sygnalizuje konieczność podjęcia stosownych działań mających na celu zapobieżenie wykluczeniu społecznemu takich osób. Umieszczenie sołectwa w obszarze rewitalizacji zdaje się umożliwiać lepsze działania przeciwykluczeniowe.

Podsumowując, sołectwo Kruszewo mierzy się z wieloma problemami społecznymi, w szczególności bezrobociem i pogarszającą się sytuacją demograficzną. Z drugiej strony, cechuje się ono dużym potencjałem rozwojowym, w szczególności w zakresie turystyki. Powyższe czynniki uzasadniają rekomendację o utworzeniu na terenie ww. sołectwa podobszaru rewitalizacji.

Przeprowadzone na przestrzeni **lutego – marca 2024 r. spotkania** z liderami samorządowymi oraz przedstawicielami Urzędu Miejskiego w Choroszczy i przedstawicielami jednostek podległych, wsparte licznymi kontaktami roboczymi (spotkania robocze w formule on-line, kontakty mailowe, rozmowy telefoniczne), potwierdziły potrzebę skoncentrowania przyszłej interwencji rewitalizacyjnej na terenie sołectwa Kruszewo oraz miasta Choroszcz (obszar centralny miasta). Decyzja podyktowana była następującymi wnioskami:

- najwyższe wartości wskaźnika syntetycznego, obrazującego kryzys w sferze społecznej, odnotowano w skali całej analizowanej gminy, w jednostce analitycznej Kruszewo i kolejno (nieco niższe wartości) odnotowano w jednostce analitycznej Choroszcz – miasto. Dodatkowo, w przypadku obu jednostek, odnotowano także szereg innych kryzysów w pozostałych analizowanych sferach;
- największa koncentracja usług publicznych, ale także usług gospodarczych, z których korzystają mieszkańcy całej gminy, występuje w mieście Choroszcz, co w naturalny sposób generuje ruch mieszkańców do centrum miasta, przestrzeni wielofunkcyjnej, świadczącej usługi dla wszystkich mieszkańców gminy. W centrum Choroszczy koncentruje się:

Diagnoza służąca wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji – gminy Choroszcz

- życie społeczne mieszkańców gminy – działają m.in. Centrum Kultury, Urząd Miejski i szereg innych instytucji publicznych, placówki ochrony zdrowia, Kluby Seniora, organizacje pozarządowe, itp.,
 - życie handlowo – usługowe mieszkańców gminy (m.in. centrum handlowe Biedronka),
 - życie sąsiedzkie – spotkania, spacer, itp. (m.in. w parku miejskim)
- co wymusza potrzebę dostosowania przede wszystkim układu funkcjonalno-przestrzennego miasta do potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami, ale także dużej uwagi skoncentrowanej na stanie technicznym budynków i infrastruktury technicznej, gdzie wskazane funkcje są realizowane lub mogą być realizowane (tutaj m.in. budynek Centrum Kultury, stajnie pałacowe, zabudowania szpitala – wszystko to obiekty zabytkowe wymagające interwencji rewitalizacyjnej),
- duża koncentracja osób starszych, mieszkańców centrum miasta Choroszcz, generuje szereg potrzeb przede wszystkim związanych z dostosowaniem przestrzeni i obiektów (przede wszystkim zabudowa wielorodzinna) dla osób ze szczególnymi potrzebami, eliminując bariery architektoniczne, ale także potrzebę tworzenia coraz szerszej, dostępnej oferty usług publicznych dostosowanych dla takich osób. Warto także zwrócić uwagę na problem braku dostępności przestrzeni/oferty w jednostkach peryferyjnych, charakteryzujących się zdecydowanie mniejszą, wręcz „kurcząca” się liczbą mieszkańców (bardzo niski wskaźnik urodzeń), gdzie społeczność lokalną budują głównie osoby starsze. Często decyzja o podejmowaniu działań w takich mało licznych wspólnotach może „przegrywać” z potrzebami ośrodków większych, wielofunkcyjnych, skazując te mniejsze na dłuższe oczekiwanie na zmianę. Takie jest Kruszewo – stąd decyzja o podjęciu działań rewitalizacyjnych w obszarze tej jednostki,
 - wysoki potencjał zmiany gdzie przyszłe interwencje rewitalizacyjne mają możliwość przynieść efekty o wyrażnie największej skali oddziaływania ze względu na:
 - wysoką koncentrację mieszkańców stałych (w jednostce przestrzennej Choroszcz - miasto),
 - centralny charakter jednostki (Choroszcz miasto), wielofunkcyjny, gdzie koncentruje się życie mieszkańców całej gminy czyniąc ją miejscem bardzo częstych „odwiedzin” tym samym „używanym” przez mieszkańców całej gminy,
 - potencjał przestrzeni do wykorzystania: przestrzeń jednostki Kruszewo – bezpośrednie sąsiedztwo rzeki Narew z obszarami o wysokich walorach krajobrazowych możliwymi do wykorzystania gospodarczego (m.in. rozwój oferty usług turystycznych świadczonej przez mieszkańców sołectwa w oparciu o baszę infrastrukturalną).

W oparciu o wyżej przytoczone wnioski ze spotkań m.in. z liderami samorządowymi uznano, że obszar rewitalizacji w gminie Choroszcz powinien objąć przestrzeń w ramach dwóch jednostek analitycznych: Kruszewo oraz Choroszcz – miasto.

Kolejno przeprowadzono **spacer badawczy** (o charakterze wizji lokalnej) obejmujący obszar gminy Choroszcz – sołectwo Kruszewo oraz miasto Choroszcz. Wnioski ze spaceru badawczego potwierdziły zasadność wyznaczenia dwóch podobszarów rewitalizacji na terenie gminy Choroszcz: Podobszar 1 – Choroszcz – miasto, Podobszar 2 – Kruszewo.

Wnioski ze spaceru badawczego w jednostce Kruszewo:

Pod względem układu zabudowy wieś Kruszewo to tzw. ulicówka. Zabudowa jednorodzinna lub gospodarska, ściśle skoncentrowana wzdłuż drogi głównej komunikującej całą wieś. W sołectwie występują pojedyncze zabudowania zlokalizowane poza strefą koncentracji zabudowy, jednak z uwagi na ich peryferyjność, ale też skalę (kilka domów) ewentualna koncentracja interwencji rewitalizacyjnej – czyli wyznaczenie obszaru rewitalizacji – zasadna jest dla części centralnej wsi, cechującej się zabudową zwartą.

W części centralnej wsi zauważalna jest wyraźna dominacja w przestrzeni publicznej osób starszych. Tym bardziej uwidaczniają się potrzeby w zakresie dostosowania przestrzeni dla osób ze szczególnymi potrzebami – występujące tzw. bariery architektoniczne – warte do niwelacji w ramach przyszłych działań rewitalizacyjnych.

We wsi znajduje się zabytkowy (wpisany do rejestru zabytków, nr rej. A-6 z 8.12.1999) budynek szkoły podstawowej, obecnie już niefunkcjonującej. Budynek swoją formą nawiązuje do szlacheckich dworców z XVII i XVIII wieku, co jest charakterystyczne dla budynków użyteczności publicznej powstałych w latach 1918-1939. Wokół budynku rozciąga się duży teren do potencjalnego zagospodarowania (dawnej boiska sportowe i przestrzeń rekreacji dla uczniów szkoły). Sam budynek cechuje się dobrym stanem technicznym – m.in. wymienionym dachem – mógłby więc stać się przestrzenią służącą wszystkim mieszkańcom i przybywającym do sołectwa i gminy, np. jako miejsce oddane we władanie organizacjom pozarządowym. Warto nadmienić, że w Kruszewie znajdują się 2 organizacje pozarządowe, co jest rzadkie w tak małych miejscowościach i świadczy o aktywności społecznej mieszkańców. Jest więc zarówno potencjał instytucjonalny, jak również infrastrukturalny dla dalszej poprawy lokalnego kapitału społecznego.

Uwagę zwraca środowiskowy potencjał rozwojowy obszaru sołectwa Kruszewo. Jego położenie w obszarze rozlewiska Narwi sprawia, że miejscowość może stać się celem ruchu turystycznego, nie tylko dla mieszkańców Białegostoku i Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego, lecz także dla turystów z całej Polski. Po części jest już ku temu infrastruktura – we wsi znajduje się prywatna wieża widokowa, z której rozciąga się wspaniały widok na meandrującą, bagnistą, w tym rejonie, Narew. Wzdłuż granicy Narwiańskiego Parku Narodowego ciągną się liczne ścieżki, potencjalnie mogące służyć

turystom. Całe sołectwo znajduje się na terenie obszaru chronionego NATURA 2000 „Bagienna Dolina Narwi”, zatem uwarunkowania normatywne zapewniają ochronę dóbr przyrodniczych w tym obszarze – konieczne jest odpowiednie zagospodarowanie ich potencjału.

Tym samym w ramach obszaru rewitalizacji w jednostce Kruszewo warto ująć: teren zwartej zabudowy centrum wsi oraz obszar do niego bezpośrednio przyległy wzdłuż granic Narwiańskiego Parku Narodowego stanowiący potencjał rozwojowy dla sołectwa Kruszewo ze względu na wyjątkowe walory przyrodniczo-krajobrazowe stanowiące potencjał w obszarze rozwoju lokalnej gospodarki opartej o przemysł czasu wolnego (turystykę).

Wnioski ze spaceru badawczego w jednostce Choroszcz – miasto:

Teren centralny miasta Choroszcz (zakwalifikowany w wyniku spotkań m.in. z lokalnymi liderami samorządowymi do objęcia obszarem rewitalizacji), jest obszarem jednolitym przestrzennie. Składa się na niego centralna części miasta Choroszcz, charakteryzująca się gęstą, skupioną zabudową. W omawianym terenie koncentruje się nie tylko większość mieszkańców miasta, ale także budynków użyteczności publicznej służących wszystkim mieszkańcom gminy: szkoła podstawowa, Publiczne Liceum Ogólnokształcące (jedyne w gminie), Urząd Miejski, biblioteka publiczna, Miejsko - Gminne Centrum Kultury, największy w mieście park wraz z historyczną zabudową (Pałac Branickich z XVIII w.), czy stadion sportowy, na którym mecze rozgrywa klub piłkarski Narew Choroszcz. W wyniku spaceru badawczego zidentyfikowano szereg miejsc, gdzie występują lokalne problemy funkcjonalno-przestrzenne, zwłaszcza bariery architektoniczne, które potencjalnie utrudniają korzystanie z przestrzeni miejskiej dla osób ze szczególnymi potrzebami. Problemy te także widoczne są w budynkach użyteczności publicznej – nie wszystkich jeszcze w pełni dostosowanych do osób ze szczególnymi potrzebami (m.in. budynek Urzędu Miejskiego – brak windy / utrudniona komunikacja pomiędzy kondygnacjami). Zwrócono także uwagę na potrzebę interwencji w sferze technicznej – m.in. pilną konieczność modernizacji budynku Miejsko – Gminnego Centrum Kultury wraz z pełnym dostosowaniem jego przestrzeni dla osób ze szczególnymi potrzebami.

Postępujące w dużym tempie zmiany klimatu (wyższe temperatury, susze, zjawiska ekstremalne – np. deszcze nawalne) zwracają uwagę na środowiskowe aspekty przestrzeni miejskiej – obecność zieleni, zwłaszcza wysokiej, w przestrzeniach zurbanizowanych, występowanie rozwiązań sprzyjających retencjonowaniu wody (tzw. niebiesko-zielona infrastruktura). W tym zakresie przestrzeń centralna miasta Choroszcz (podobnie jak szereg innych przestrzeni miejskich w Polsce) stanowi nadal potencjał do rozwoju. Aspekty środowiskowe, ważne dla jakości życia mieszkańców, są także istotne w zakresie rozwoju terenów rekreacyjnych. Miasto Choroszcz posiada kilka tego typu potencjałów,

Diagnoza służąca wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji – gminy Choroszcz

które warto rozwijać poprzez przystosowanie ich od powszechnego wykorzystania przez mieszkańców miasta jako przestrzeni rekreacji rodzinnej: m.in. tereny sąsiadujące z ulicą Jana Klemensa Branickiego czy tereny otwarte, zlokalizowane w południowej części miasta – na południe od ul. Białostockiej, przewidziane do zagospodarowania pod zbiornik retencyjny z funkcją rekreacyjną.

Pozytywny stosunek do historii jest jedną z cech przyjaznej przestrzeni publicznej. Tym samym eksponowanie i udostępnianie obiektów, miejsc o znaczeniu historycznym, stanowi ważny aspekt w kreowaniu wysokiej jakości przestrzeni publicznej, przestrzeni do życia dla mieszkańców. W obszarze centralnym miasta Choroszcz znajduje się imponujące założenie parkowe wraz z zabudowaniami, Zespół pałacowo – parkowy Branickich, gdzie utworzono Muzeum Wnętrz Pałacowych. Niestety nie całe założenie pałacowo – parkowe jest udostępnione. Przynależące do niego obiekty takie jak m.in. stajnie pałacowe, wymagają rewitalizacji (remont techniczny oraz wprowadzenie nowych funkcji). Także sąsiadująca z pałacem i parkiem historyczna zabudowania obecnego szpitala wymaga interwencji w sferze technicznej (remont budynków i przedpola zabudowy).

Podstawowym celem spaceru badawczego było pozyskanie informacji o obserwowanych bezpośrednio w przestrzeni miasta problemach – zwłaszcza o charakterze funkcjonalno-przestrzennym, technicznym czy środowiskowym, które stały się podstawą do decyzji o wyznaczeniu obszaru rewitalizacji w przestrzeni jednostki: Choroszcz - miasto.

Dodatkowo spacer badawczy precyzyjnie zobrazował miejsca koncentracji negatywnych funkcjonalno-przestrzennych, technicznych czy środowiskowych, dając podstawy precyzyjnego wyznaczenia obszaru rewitalizacji.

Tym samym do podobszaru rewitalizacji Choroszcz - miasto zaproponowano część miasta Choroszcz stanowiącą 64,45% jego mieszkańców a tym samym 22,62% mieszkańców gminy Choroszcz. Do obszaru rewitalizacji rekomendowano łącznie 31 ulic w całości oraz 11 częściowo (część budynków z danej ulicy ostatecznie włączono w obszar rewitalizacji a część nie). Ulice, które zostały zaproponowane do włączenia w całości w obszar rewitalizacji to: Akacyjowa, Bobrowa, Bociana, Brzozowa, Chabrowa, Dominikańska, Henryka Sienkiewicza, Juliusza Słowackiego, Klonowa, Konwaliowa, Ks. Franciszka Pieściuka, Lipowa, Lisia, Makowa, Ogrodowa, Pałacowa, Plac im. Dr. Zygmunta Brodowicza, Powstania Styczniowego, Rumiankowa, Rynek 11 Listopada, Sarnia, Słoneczna, Sportowa, Szkolna, Szpitalna, Świerkowa, Torfowa, Tulipanowa, Zamkowa, Zielona i Żwirowa. Częściowo, w podobszarze rewitalizacji, zaproponowano aby znalazły się ulice: 3 maja, Adama Mickiewicza, Aleja Niepodległości, Białostocka, Jana Klemensa Branickiego, Józefa Piłsudskiego, Kolonia Gaj, Piaskowa, Tadeusza Kościuszki, Zastawie II i Żółtkowska.

Diagnoza służąca wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji – gminy Choroszcz

Przeprowadzona szczegółowa analiza danych źródłowych, wsparta wnioskami ze spaceru badawczego oraz wnioskami ze spotkań z lokalnymi liderami samorządowymi i przedstawicielami instytucji publicznych gminy Choroszcz, pozwoliła na ostateczne, precyzyjne wyznaczenie obszaru rewitalizacji.

W efekcie podjętych działań wyznaczono dwa podobszary rewitalizacji w gminie Choroszcz na obszarze jednostek analitycznych: Choroszcz – miasto oraz Kruszewo.

Obszar rewitalizacji w gminie Choroszcz obejmuje dwa podobszary:

„OR 1 – Choroszcz miasto” o powierzchni 3,065 km²

„OR 2 – Kruszewo” o powierzchni 1,271 km²

tym samym

powierzchnia obszaru rewitalizacji to 4,336 km² co stanowi 2,65 % powierzchni gminy.

Obszar rewitalizacji w gminie Choroszcz jest zamieszkały przez

3859 mieszkańców co stanowi 23,5 % ludności gminy Choroszcz,

odpowiednio:

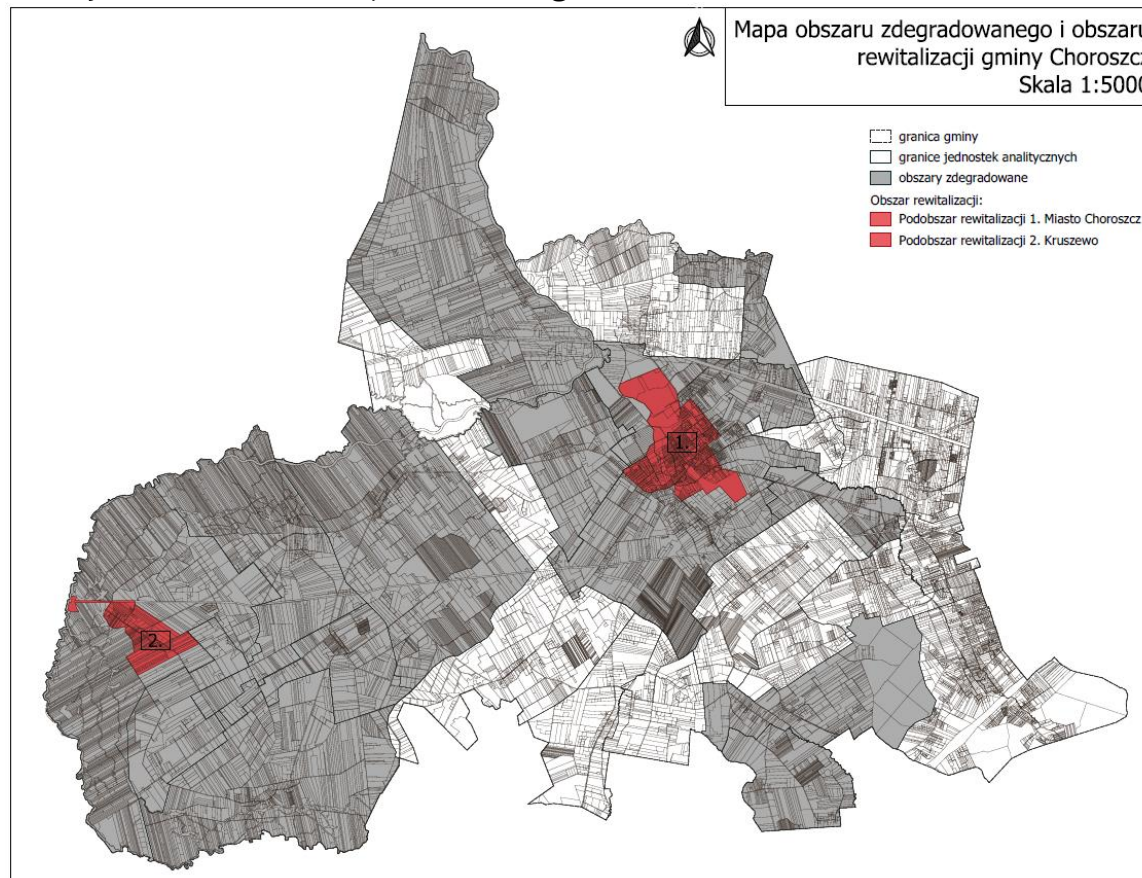
„OR I – Choroszcz miasto” zamieszkuje 3715 mieszkańców

OR II – Kruszewo zamieszkuje 144 mieszkańców.

Diagnoza służąca wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji – gminy Choroszcz

Poniższy Rysunek 8 przedstawia poglądowo mapę obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji wyznaczonego w gminie Choroszcz – uwaga: rysunek nie zachowuje skali 1:5000. Mapa obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji gminy Choroszcz – skala 1:5000 (podkład: mapa zasadnicza) jest samodzielnym opracowaniem.

Rysunek 8. Obszar zdegradowany i obszar rewitalizacji w mieście i gminie Choroszcz¹

Źródło: opracowanie własne na podstawie mapy zasadniczej 1:5000 wydanej przez Starostwo Powiatowe w Białymstoku

¹ Zaprezentowana mapa jest obrazem poglądowym nie oddającym skali 1:5000. Mapa zasadnicza w skali 1:5000 stanowi integralny załącznik do diagnozy delimitacyjnej.

Spis tabel i rysunków

Tabela 1. Jednostki agregacji danych (jednostki przestrzenne) w gminie Choroszcz przyjęte do delimitacji obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji – nazwa, powierzchnia, ludność.....	7
Tabela 2. Wykaz wskaźników do sfery społecznej.....	10
Tabela 3. Podsumowanie wskaźników wg jednostek analitycznych – demografia	15
Tabela 4. Odsetek osób bezrobotnych wg jednostek analitycznych (sołectw).....	16
Tabela 5. Podsumowanie wskaźników wg jednostek analitycznych (1-6) – problemy społeczne	21
Tabela 6. Podsumowanie wskaźników wg jednostek analitycznych (sołectw) – bezpieczeństwo	24
Tabela 7. Podsumowanie wskaźników wg jednostek analitycznych (sołectw) – edukacja.....	26
Tabela 8. Wskaźnik syntetyczny – sfera społeczna, część 1 (natężenie zjawisk kryzysowych – im wyższa wartość tym większy kryzys w sferze społecznej).....	29
Tabela 9. Wskaźnik syntetyczny – sfera społeczna, część 2 (natężenie zjawisk kryzysowych – im wyższa wartość tym większy kryzys w sferze społecznej).....	30
Tabela 10. Wskaźnik syntetyczny – sfera społeczna (podsumowanie).....	32
Tabela 11. Wykaz wskaźników do sfery gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej i technicznej.....	35
Tabela 12. Podsumowanie wskaźników wg jednostek analitycznych (sołectw) – sfera gospodarcza	38
Tabela 13. Podsumowanie wskaźników wg jednostek analitycznych (1-6) – sfera środowiskowa	42
Tabela 14. Podsumowanie wskaźników wg jednostek analitycznych (1-6) – sfera techniczna	45
Tabela 15. Podsumowanie wskaźników wg sołectw – sfera przestrzenno-funkcjonalna.....	49
Tabela 16. Wyniki analizy wskaźnikowej – obszary zdegradowane.....	62
Rysunek 1. Jednostki przestrzenne gminy Choroszcz wyznaczone na potrzeby diagnozy delimitacyjnej.....	8
Rysunek 2. Wskaźnik syntetyczny – sfera społeczna (natężenie zjawisk kryzysowych – im wyższa wartość tym większy kryzys w sferze społecznej).....	33
Rysunek 3. Syntetyczna ocena kryzysu w sferze gospodarczej – natężenie zjawisk kryzysowych wzrasta wraz z natężeniem kolorystyki na kartogramie.	53
Rysunek 4. Syntetyczna ocena kryzysu w sferze środowiskowej – natężenie zjawisk kryzysowych wzrasta wraz z natężeniem kolorystyki na kartogramie.	55
Rysunek 5. Syntetyczna ocena kryzysu w sferze przestrzenno – funkcjonalnej – natężenie zjawisk kryzysowych wzrasta wraz z natężeniem kolorystyki na kartogramie.	57
Rysunek 6. Syntetyczna ocena kryzysu w sferze technicznej – natężenie zjawisk kryzysowych wzrasta wraz z natężeniem kolorystyki na kartogramie.	59
Rysunek 7. Obszar zdegradowany – gminy Choroszcz	64
Rysunek 8. Obszar zdegradowany i obszar rewitalizacji w mieście i gminie Choroszcz.....	74